

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวในการสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร” นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลทั้งหมดได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายทางด้านคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (documentary research) การวิจัยภาคสนาม (field research) การสังเกต (observation) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal interview) และเป็นทางการ (formal interview) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการวิเคราะห์เนื้อหา (documental analysis) ในการนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบปัญหานำการวิจัย ผู้วิจัยจึงนำเสนอข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนไปพร้อม ๆ กัน โดยมีบทสัมภาษณ์เป็นตัวอย่างประกอบ

แนวทางในการนำเสนอ แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ของชุมชนบ้านครัว
2. ลักษณะและปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดดิน และการผสานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชน
3. กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบ้านครัวในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร

ส่วนที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัว

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนบ้านครัว โดยนำเสนอภาพรวมภายในชุมชนบ้านครัว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. สภาพแวดล้อมภายในชุมชนบ้านครัว
2. ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัว

1. สภาพแวดล้อมภายในชุมชนบ้านครัว

จากการวิจัยเอกสาร (รายงานการวิจัยเบื้องต้นเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โครงการสิทธิชุมชนบ้านครัว : กรณีการสร้างทางด่วนทับชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) จากสื่อสิ่งพิมพ์ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมของสภาพแวดล้อมภายในชุมชนบ้านครัว โดยมีรายละเอียดดังนี้

บ้านครัว

ในอดีต

ชาวบ้านครัวประกอบด้วย 3 เชื้อชาติ คือ เชื้อชาติจาม เชื้อชาติเขมร เชื้อชาติมลายู เดิมชาวบ้านครัวมีเทือกเขาเล่ากออยู่ในเขมร มีอาชีพประมง บางครั้งก็ต้องต่อสู้กับคนต่างเผ่าพันธุ์ ชนเขมรบ้าง แพ้บ้าง บางส่วนจึงได้ถอยร่นไปเป็นชาวมลายู บัตตานี ไทรบุรี บางส่วนถูกกวาดต้อนมาเป็นบ่าวไพร่ในกรุงเทพฯ จากบรรพชนที่เป็นกองอาสาจามที่ร่วมปกป้องแผ่นดินสยามในสงครามเก้าทัพที่กองอาสาจามได้ร่วมต่อสู้กับพม่าในสมัยรัชกาลที่ 1 กระทั่งสามารถต่อสู้จนชนะ และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินผืนหนึ่ง เพื่อให้ทำมาหากินอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านนอกเขตพระนคร โดยมีต้นไม้ใหญ่เป็นแนวเขต และมีร่องน้ำลำกระโดงตามธรรมชาติไหลผ่าน นอกจากนี้มีหลักฐานปรากฏชัดเจนถึงแหล่งพำนักของชาวจามาตั้งแต่สมัยก่อตั้งกรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา บ้านครัวจึงถือเป็นแหล่งที่อยู่ของขุนนางและทหารเรือของกรมอาสาจาม ภายใต้การนำของ พระยาราชวังสัน (บัว) จวบจนในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ข้าราชการชั้นคุณหลวงหลายครอบครัวที่เคยรับใช้กองทัพเรือ ก็ยังคงอาศัยในพื้นที่บ้านครัว

ปัจจุบัน

"ชุมชนบ้านครัว" ชุมชนดั้งเดิมในกรุงเทพฯ ซึ่งอยู่ใจกลางเมืองที่เป็นศูนย์กลางธุรกิจของประเทศ พื้นที่ของชุมชนอยู่ริมฝั่งคลองแสนแสบใต้และคลองมหานาค มีอาณาบริเวณทิศเหนือติดกับซอยพญานาค ถนนพญาไท ทิศใต้ติดกับถนนพระราม 1 ทิศตะวันออกติดกับถนนบรรทัดทอง และทิศตะวันตกติดกับถนนพระราม 6 เดิมที่บ้านครัวมีพื้นที่ครอบคลุมผืนเดียวกันทั้งหมด มาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีโครงการตัดถนนผ่านกลางบ้านครัว คือถนนบรรทัดทองในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นแนวถนนหักโค้งเมื่อเริ่มขึ้นสะพานเจริญผลที่บ้านครัวได้ แนวถนนพ้นจากมัสยิดและสุสาน ปลายถนนไปบรรจบกับถนนเพชรบุรี โครงการดังกล่าวทำให้พื้นที่ของบ้านครัวถูก

แบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของสำนักงานเขตราชเทวี ได้แก่ บ้านครัวเหนือ และบ้านครัวตะวันตก และส่วนที่สองอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานเขตปทุมวัน ได้แก่ บ้านครัวใต้

ปี พ.ศ. 2521 การเคหะแห่งชาติได้เข้ามาพัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในชุมชนและได้จัดตั้ง "บ้านครัว" ให้เป็นชุมชน เรียกว่า "ชุมชนบ้านครัว" แบ่งออกเป็น 3 ชุมชนคือ ชุมชนบ้านครัวเหนือ ชุมชนบ้านครัวตะวันตก และชุมชนบ้านครัวใต้ โดยแต่ละชุมชนมีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการภายในชุมชนเป็นของตนเองและมีวาระการทำงาน 2 ปี พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านครัว เป็นทรัพย์สินของสำนักราชพัสดุ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง บางส่วนเป็นที่ดินซึ่งมีโฉนดเป็นของคนในชุมชน ชาวชุมชนบ้านครัวประมาณร้อยละ 65 เป็นชาวมุสลิม ที่เหลือเป็นชาวจีนและชาวอีสานซึ่งเข้ามาเช่าอยู่และอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น แต่หลังจะปลูกติดกันจนเต็มพื้นที่ค่อนข้างหนาแน่น บางหลังเป็นเรือนไทยไม้สักปลูกอยู่แนวริมคลอง ภายในชุมชนมีทางเดินเท้าขนาดเล็กทั่วทุกซอย ทางเท้าที่ใช้อยู่ในปัจจุบันสร้างมากกว่า 20 ปี โดยการเคหะแห่งชาติเข้ามาดำเนินการปรับปรุงทางเดินไม้เดิมที่มีอยู่เดิม เปลี่ยนเป็นทางเดินคอนกรีตพร้อมท่อระบายน้ำด้านล่างที่มีลักษณะเป็นรูปตัว U ซึ่งมีลักษณะพิเศษสามารถระบายน้ำได้ดี และสะดวกในการลอกทำความสะอาด ที่สำคัญคือป้องกันน้ำท่วมภายในชุมชนได้ ซึ่งต่างจากท่อระบายน้ำที่มีลักษณะเป็นท่อปูนทรงกลมที่เห็นอยู่ทั่วไป

มัสยิดและสุสาน

มัสยิด เป็นศาสนสถานซึ่งชาวมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจ (โดยเฉพาะการนมาซ* ในตอนกลางวันทุกวันศุกร์ซึ่งถือเป็นนมาซบังคับที่ชาวมุสลิมทุกคนต้องไปร่วมกันที่มัสยิดเพื่อความเป็นปึกแผ่นของอิสลามและของชุมชน เหตุผลของการนมาซรวมกันคือ จะได้บุญมากกว่านมาซเพียงลำพัง และยิ่งไปนมาซที่มัสยิดจะได้บุญหลายเท่า) และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม มีความเกี่ยวเนื่อง

* การนมาซ หรือ การละหมาด มาจากคำภาษาอาหรับว่า "อัล-เศาะลาต" ซึ่งแปลว่า "การขอพร" หรือ "ดูอา" การละหมาด คือ การแสดงความเคารพต่อพระเจ้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ อีกทั้งเป็นการขัดเกลาจิตใจตนเอง ให้สะอาดบริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลาและเป็นการสร้างพลังอันเข้มแข็ง เป็นการสำรวมจิตใจหรือการทำสมาธิไม่ให้เกิดวอกแวกไปในเรื่องต่าง ๆ การได้เข้าไปสัมผัสกับเอกภาพของพระเจ้า การทำจิตใจให้สงบ หนักแน่น อดทน โดยเฉพาะในยามที่มีความทุกข์ การประสบปัญหาต่าง ๆ การละหมาดจะเป็นเครื่องช่วยได้ดีที่สุด มุสลิมจะปฏิบัติวันละ 5 เวลา คือ 1) เวลาอรุรุ่ง (ซุหฺ) 2) เวลากลางวัน (ดูริอฺ) 3) เวลาบ่าย (อะซฺฮฺ) 4) เวลาพลบค่ำ (มักริบ) และ 5) เวลากลางคืน (อิชฺฮา) ซึ่งมุสลิมจะละหมาดที่ใดก็ได้ เช่น มัสยิด ที่บ้าน ที่ทำงาน ยานพาหนะ ฯลฯ แต่ให้เป็นที่สะอาด (เสาวนีย์ รุจิระอัมพร-จิตต์หมวด, วัฒนธรรมอิสลาม. กรุงเทพฯ : 2522 หน้า 103-107)

กับมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากบทบาททางศาสนิกแล้ว มัสยิดยังเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางด้านการศึกษา สุขอนามัย เป็นต้น ดังนั้น วิถีชีวิตของชาวชุมชนจึงผูกพันกับ “มัสยิด” มาโดยตลอด

ชุมชนบ้านครัวมีมัสยิดอันเป็นศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชุมชน 3 แห่งคือ มัสยิดแห่งแรก ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 คือ มัสยิดยามีอุลค็อยรียะห์” หรือ “มัสยิดยามีเยะ” ตามหลักภาษาอาหรับอันหมายถึง “มัสยิดแห่งคุณธรรม” ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านครัวตะวันตก ริมถนนบรรทัดทอง มัสยิดแห่งที่สอง สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ มัสยิดดารุ้ลฟาละฮ์ หรือ “มัสยิดดีอาด” อันหมายถึง “อาคารแห่งชัยชนะ” อยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านครัวเหนือ และมัสยิดแห่งที่สาม ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 คือ มัสยิดซุลกูลุมุดตากีน หรือ “มัสยิดซุลูก” อันหมายถึง “วิถีชีวิตผู้สำรวมตนแต่อัลลอฮ์” ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนบ้านครัวตะวันตก

สุสาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กุโบร์” เป็นอีกหนึ่งศาสนสถานที่อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีความเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของมุสลิมเมื่อมีผู้เสียชีวิต มุสลิมในชุมชนจะได้ยินประกาศจากเสียงตามสายแจ้งการจากไปของสมาชิกในชุมชน และมีการแจ้งวันเวลาที่ทำพิธีกรรมต่าง ๆ จากนั้นคนในชุมชนจะรีบไปบ้านของผู้ตายหรือมัสยิดเพื่อร่วมในพิธีศพ และช่วยกันดำเนินการพิธีกรรมต่าง ๆ ให้เรียบร้อย และนำศพไปฝังอย่างรวดเร็วภายใน 24 ชั่วโมง ดังนั้นสุสานจึงต้องอยู่ภายในบริเวณเดียวกับชุมชน

2. ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัว

จากการวิจัยภาคสนาม และการสังเกตพบว่า ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัวมี 3 ระดับ คือ ปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคล, ปฏิสัมพันธ์ระดับกลุ่ม และปฏิสัมพันธ์ระดับชุมชน

2.1 ปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคล

เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล 2 คน ที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การทักทายของชาวมุสลิม (ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม) ชุมชนบ้านครัวที่มีการจับมือและกล่าวคำว่า “สลามาเลกุม สันติสุขจงมีแด่ท่าน” ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกถึงภาษาพูด (วจนภาษา) และภาษาท่าทาง (อวจนภาษา) และมีความหมายที่สื่อถึงความมีเมตตาต่อกัน นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ระดับบุคคลยังมีการพูดคุยกันระหว่างชาวชุมชนที่เป็นมุสลิมและชาว

ชุมชนที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน ซึ่งปกติคนในชุมชนจะไม่ค่อยออกมาพูดคุยกันมากนัก

“คนที่นี่ปกติจะมีคุยกันน้อย จะมีก็เสาร์อาทิตย์หรือมีงานที่มีสยิด งานแต่ง งานศพ ที่ได้พบเจอพูดคุยกันที่หนึ่ง” (สมใจ เนื่องนิยม – สัมภาษณ์ วันที่ 31 มกราคม 2544)

2.2 ปฏิสัมพันธ์ระดับกลุ่ม

เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีลักษณะเป็นการสื่อสาร 2 ทางที่เป็นทางการ และไม่ใช่วางการ

2.2.1 การสื่อสาร 2 ทางที่เป็นทางการ

เป็นการสื่อสารระดับกลุ่มที่มีทิศทางไหลของข่าวสารในแนวระนาบ (Horizontal) ที่ชาวชุมชนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือของกลุ่มบุคคลที่ทำงานให้กับชุมชน เช่น คณะกรรมการชุมชน จะมีวาระการประชุมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน อย่างเช่น การประชุมเตรียมงานวันเด็กแห่งชาติ หรือ การของบประมาณช่วยเหลือการจัดงานวันเด็กจากหน่วยงานภายนอก ส่วนการประชุมของคณะกรรมการประจำมัสยิดจะเกี่ยวข้องกับการจัดการภายในมัสยิด เช่น การก่อสร้างอาคารเรียนศาสนาอิสลามของชุมชนบ้านคร้ว หรือ การจัดซื้อเครื่องปรับอากาศเพื่อติดตั้งภายในมัสยิด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการประชุมของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขของชุมชนบ้านคร้ว โดยมีการประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องการจัดการภายในสถานอนามัยของชุมชนบ้านคร้วและช่วงเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะการประชุมปรึกษาหารือมากที่สุดคือ วันหยุดเสาร์และอาทิตย์

“หากจะนัดประชุมเรื่องสำคัญหรือกิจกรรมในชุมชน จะนัดประชุมที่มีสยิดและต้องเป็นตอนเย็นวันเสาร์หรือวันอาทิตย์จะสะดวกที่สุด เพราะสมาชิกทุกคนในชุมชนส่วนใหญ่จะมีเวลาว่างและเข้าร่วมประชุมได้ หากเป็นวันอื่นทุกคนก็จะติดงานกันหมด” (สาโรจน์ เผือกสำลี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

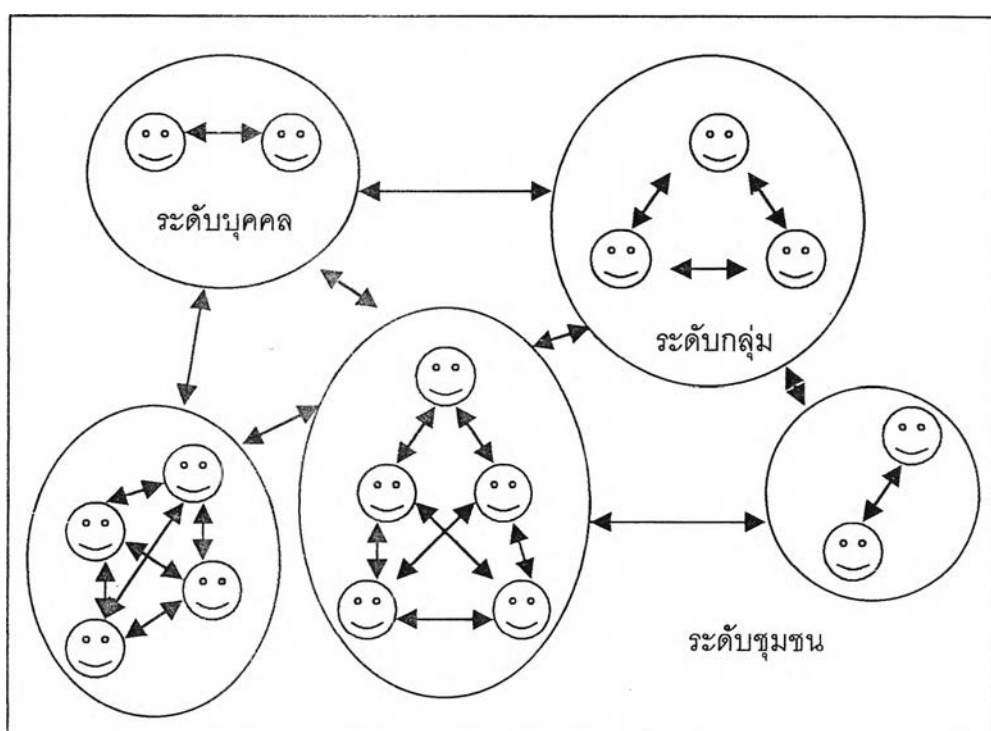
2.2.2 การสื่อสาร 2 ทางที่ไม่เป็นทางการ

เป็นการสื่อสารในระดับกลุ่ม ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนในชุมชนที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น การพูดคุยของกลุ่มแม่บ้านตามร้านค้าภายในชุมชน การพูดคุยของกลุ่มวัยรุ่นตามศาลาท่าน้ำและริมเขื่อน เป็นต้น ช่วงเวลาที่กลุ่มบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะนี้มากที่สุดคือ

เวลาเย็นของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สมาชิกในชุมชน กลับจากทำงานและช่วงวันหยุด

2.3 ปฏิสัมพันธ์ระดับชุมชน

เป็นการสื่อสารระหว่างกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มในชุมชน ที่มีความซับซ้อน มีความสัมพันธ์ และมีการติดต่อสื่อสารถึงกันมากขึ้น เช่น การติดต่อสื่อสารระหว่างชาวมุสลิมชุมชนบ้านครัว ระหว่างกรรมการชุมชนกับชาวชุมชน ระหว่างกรรมการมัสยิดกับสัปบุรุษ* หรือ ระหว่างแกนนำชุมชน, กรรมการชุมชน และชาวชุมชน

แบบจำลองที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านครัว

* สัปบุรุษ หมายถึง สมาชิกที่สังกัดมัสยิดนั้น หากบรรพชนใครเป็นสัปบุรุษมัสยิดใด ลูกหลานก็จะเป็นสัปบุรุษมัสยิดนั้นด้วย จึงเกิดการโยงใยไปมาระหว่างสัปบุรุษของชุมชนทั้งสามคือ ชุมชนบ้านครัวเหนือ ชุมชนบ้านครัวใต้ และชุมชนบ้านครัวตะวันตก

ผลการวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่าปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านคร้ว เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการติดต่อสื่อสารกันในระดับบุคคล ได้แก่ การทักทายของชาวมุสลิมชุมชนบ้านคร้ว ระดับกลุ่ม ได้แก่ การพูดคุยกันของกลุ่มอาสาสมัครพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับการเตรียมกิจกรรมบริการ หยอควัดขึ้นไปลิโอแก่เด็กในชุมชน จนถึงระดับชุมชน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ การพบปะพูดคุยของกลุ่มแกนนำ กรรมการชุมชน กรรมการมัสยิด ในงานการกุศลเพื่อหารายได้สนับสนุนการเรียนศาสนาของชุมชนบ้านคร้วซึ่งได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2544 ชาวชุมชนแต่ละคนมีความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน ปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนบ้านคร้วยังบังถึงช่วงเวลา กลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันในชุมชน ตลอดจนเรื่องราวที่ปฏิสัมพันธ์กันในระดับต่าง ๆ ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับชุมชนอีกด้วย ซึ่งลักษณะของปฏิสัมพันธ์ที่แสดงออกเป็นการสื่อสาร 2 ทางที่เป็นทางการ มีทิศทางไหลของข่าวสารในแนวระนาบที่ทุกคนได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือในระดับต่าง ๆ ส่วนการสื่อสาร 2 ทางที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การทักทาย การพูดคุย โดยมีการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นกลไกหลักในการบูรณาการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน และเป็นพื้นฐานสำคัญในการยึดโยงคนในชุมชนให้เป็นชุมชนเดียวกัน จนเกิดปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนที่มีความใกล้ชิด มีความสัมพันธ์กันในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

ส่วนที่ 2 ลักษณะและปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และการผสมผสานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชน

2.1 ลักษณะที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และการผสมผสานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชน

จากการวิจัยด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การพูดคุย และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ลักษณะของชาวชุมชนที่แสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และการผสมผสานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชนนั้น สังเกตได้จากการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันภายในชุมชนตามแนวคิดปฏิบัติการทางการสื่อสาร (Communicative action) ของ Habermas ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นั้นได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน สังเกตได้จากความกระตือรือร้นที่จะช่วยกันทำงานและทำกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน กิจกรรมภายในชุมชนประกอบด้วย

- 2.1.1 กิจกรรมทางศาสนา
- 2.1.2 กิจกรรมทางการเมือง
- 2.1.3 กิจกรรมทางด้านสุขภาพและอนามัย
- 2.1.4 กิจกรรมเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน
- 2.1.5 การแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์
- 2.1.6 การบริจาค
- 2.1.7 การประชุม

2.1.1 กิจกรรมทางศาสนา

จากที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดภาพรวมของชุมชนบ้านครัวในส่วนที่หนึ่งว่า คนในชุมชนประมาณร้อยละ 65 นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้นชาวชุมชนที่เป็นมุสลิมจะร่วมกันทำมาซออย่างพร้อมเพรียงกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชาวมุสลิมบ้านครัวยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

“การนมาซตอนกลางวันในวันศุกร์ ถือเป็นกฎระเบียบจารีตของอิสลามิกชน ซึ่งเชื่อกันว่าการนมาซพร้อมเพรียงกันในมัสยิดจะได้บุญมากกว่าการนมาซคนเดียวหลายเท่า” (อุมร์ ตารีห์เลิศ-สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

นอกจากการบำเพ็ญมาซร่วมกันของชาวมุสลิมบ้านครัวแล้ว ยังมีการจัดการเรียนการสอนทางศาสนาอิสลามให้แก่เด็กในชุมชน

“การจะทำให้คนเป็นคนดีได้ก็ต้องมีการศึกษา ในบ้านครัวเรามีการสอนหลักธรรมและหลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลามให้แก่เด็กในชุมชนของเรา เพราะในศาสนาอิสลามหากอ่านอย่างเดียวสอนอย่างเดียวมันไม่เป็นผล ต้องมีการสอนหลักปฏิบัติควบคู่กันไปด้วย และสิ่งที่ยึดเหนี่ยวเราเข้าด้วยกันคือ..ศาสนา” (สัมฤทธิ์ ลิขินธกบุตร , สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

อีกทั้งมีงานการกุศลเพื่อหารายได้บำรุงการศึกษาศาสนา ซึ่งคนในชุมชนเข้าร่วมงานและให้การสนับสนุนกิจกรรมดังกล่าวที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

“งานบุญครั้งนี้เป็นงานออกร้านขายอาหารต่าง ๆ ภายในมัสยิดคราวนี้มีการแสดง มีเสวนา จากอาจารย์จรัญ มะลูลีม ภายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วจะส่งมอบให้โรงเรียนบ้านคร้ววิทยา ซึ่งตรงนี้เป็นการพัฒนาพื้นฐานของคนในหมู่บ้านพัฒนาคนในชุมชน ซึ่งปีนี้เราจัดงานวันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ ที่มีสยิดยามีอุลคือยริยะห์” (อุมร์ ดาร์ห์เลศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

จากการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกุศลประจำปี 2544 เมื่อวันที่ 2-3 กุมภาพันธ์ 2544 ของชุมชนบ้านคร้ว ซึ่งจัดขึ้นที่มัสยิดยามีอุลคือยริยะห์ พบว่า ชาวมุสลิมชุมชนบ้านคร้วให้ความสนใจเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละบุคคลที่เข้าร่วมงานครั้งนี้มีหน้าที่ความรับผิดชอบแตกต่างกัน เช่น กรรมการมัสยิด และกรรมการชุมชน จะมีการแบ่งหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายปฐมคม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายช่าง เป็นต้น ส่วนชาวชุมชนทั่วไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการอุดหนุนซื้ออาหารที่จำหน่ายในบริเวณงาน และร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงการศึกษาศาสนาของชุมชนบ้านคร้ว

ลักษณะกิจกรรมทางศาสนาของชุมชนบ้านคร้ว แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของคนในชุมชนที่มีเป้าหมายร่วมกันในการทำนุบำรุงศาสนาควบคู่ไปกับการให้การศึกษาทางศาสนาอิสลามแก่เด็กในชุมชนอันเป็นการพัฒนาพื้นฐานของคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง

2.1.2 กิจกรรมทางการเมือง

จากการวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการพูดคุยกับชาวชุมชนพบว่า กิจกรรมทางการเมืองเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนบ้านคร้วให้ความสนใจเป็นพิเศษ เหตุผลสำคัญคือ การที่พื้นที่ของชุมชนบ้านคร้วจะต้องถูกเวนคืนที่ดินในส่วนที่เป็นมัสยิดและสุสานถึง 3 แห่ง และพาดผ่านทับบ้านเรือนของชาวชุมชนกว่าร้อยหลังคาเรือน เพื่อก่อสร้างโครงการถนนรวมและกระจายการจราจร (สายอุรุพงษ์ – ราชดำริ) ซึ่งชาวชุมชนได้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2531 จนถึงปัจจุบันในทางกฎหมายยังไม่มีมีการประกาศยกเลิกการก่อสร้างเส้นทางดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนสนใจในกิจกรรมทางการเมือง โดยพิจารณาจากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน และการเมืองในระดับประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

“เวลาที่ชุมชนเลือกกรรมการไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการชุมชนหรือคณะกรรมการมัสยิด ซึ่งมีวาระทุก 2 ปี ช่วงเวลานั้นทุกคนให้ความสนใจมาก เรียกว่าตั้งแต่หาเสียงกันเลย เวลาเลือกกันที่หนึ่งจะทำแบบที่เราเลือกตั้ง ส.ส.เลย ช่วงเวลานั้นสนุก ในชุมชนจะดูคึกคักกันหมด”
(สัมภาษณ์ สิขันธ์กบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 11 เมษายน 2544)

ในช่วงเลือกตั้ง ชาวชุมชนจะให้ความสนใจบุคคลที่จะเข้ามาพัฒนาชุมชนทำคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน

“เลือกตั้งคราวนี้คงเลือกพรรค ก เพราะเขาดีกับชุมชนมาตลอด เขาจริงใจ เข้ากับคนในชุมชนได้แต่บางคนก็อยากลองให้พรรค ข เป็นดูบ้าง วันนี้ส่วนใหญ่คนจะไปอยู่ที่โรงเรียนกิงเพชร (หน่วยเลือกตั้ง) กันหมด คงรอลุ้นว่าพรรคใดจะได้เพราะมันมีผลต่อชุมชนเรามาก” (ชาวชุมชน – สัมภาษณ์ วันที่ 6 มกราคม 2544)

ส่วนแกนนำชุมชนให้ความสนใจไปที่การจัดตั้งคณะรัฐบาล การสรรหาบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

“พวกเราจะมุ่งประเด็นไปที่บุคคลที่จะมาเป็นนายกฯ คนที่มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีช่วยฯ เพราะเขามีหน้าที่รับผิดชอบดูแลในส่วนการบริหารและการตัดสินใจของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย ซึ่งพวกเราจะต้องติดตามความเคลื่อนไหวตลอดเวลา”
(อุมร์ ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางการเมือง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ชาวชุมชนบ้านครัวให้ความสนใจร่วมกัน เพราะนโยบายของรัฐบาลมีผลต่อการดำเนินงานของการทางพิเศษแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวกับเรื่องโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนบ้านครัวโดยตรง ดังนั้นชาวชุมชนจึงเกิดการร่วมมือร่วมใจทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสานต่อกิจกรรมการพิทักษ์รักษาชุมชน และติดตามกระแสทางการเมืองอย่างไม่ย่อท้อ

2.1.3 กิจกรรมทางด้านสุขภาพและอนามัย

เป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อสุขภาพของชาวชุมชนทุกคน ชุมชนบ้านครัวมีสถานอนามัยภายในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ซึ่งเป็นสถานที่ให้บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นซึ่งถือเป็นการพัฒนาศักยภาพของชาวชุมชนอีกทางหนึ่ง โดยมีอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ซึ่งเป็นกรรมการชุมชนที่เข้ารับการอบรมจากสำนักอนามัย กรุงเทพฯ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าวสาธารณสุข รวบรวมข้อมูลทางด้านสาธารณสุข ให้คำแนะนำ ให้บริการรักษาพยาบาลขั้นต้นตามขอบเขตที่สำนักอนามัยกำหนด ตลอดจนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนในการประกอบกิจการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน

“ยาหลัก ๆ พวกนี้ สำนักอนามัยของเขตเขาจัดให้มา เวลาใครมาเบิกยาเรา (ออส.) ก็จะทำบัญชีเอาไว้ว่า ใครเบิกยาอะไรไป จำนวนเท่าไร ให้ใคร เด็กอายุกี่ขวบ ต้องทำบัญชีให้เขาดูถึงเวลาเขาก็จะมาตรวจและก็ค่อยเบิกยาใหม่” (สมใจ เนื่องนิยม – สัมภาษณ์ วันที่ 15 มกราคม 2544)

จากการวิจัยด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับอาสาสมัครสาธารณสุข โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมทำกิจกรรมการหยุดวัดขึ้นป้องกันโรคโปลิโอให้แก่เด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ของชุมชนบ้านครัวเหนือเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2544 พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่จะนำบุตรหลานมารับการหยุดวัดขึ้นโดยทราบข่าวจากเสียงตามสายที่คณะกรรมการชุมชนประกาศให้ทราบ ในวันนั้นมีแม่บ้านและสตรีนำบุตรหลานมารับบริการหยุดวัดขึ้นเป็นจำนวนมาก มีทั้งชาวมุสลิมซึ่งเป็นคนพื้นที่ และชาวอีสานที่มาเช่าบ้านอยู่ในชุมชน จากการสังเกตพบว่าอาสาสมัครฯ ซึ่งเป็นชาวมุสลิมจะให้บริการกับคนในชุมชนทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าจะต้องให้บริการเฉพาะมุสลิมเท่านั้น

“วัดขึ้นโปลิโอได้มา ทางสำนักอนามัย เขตราชเทวีเขาจัดส่งให้ เราก็หยุดให้กับเด็ก ๆ ในชุมชนที่ยังไม่เข้าเรียนหรือไม่ได้ไปโรงเรียน โชคดีที่ทางอนามัยเขามาส่งวัดขึ้นมาให้เรา เด็ก ๆ ในนี้จึงได้รับวัดขึ้นเหมือนคนอื่น ๆ เขาด้วย แต่เราต้องทำบัญชีส่งอนามัย ว่ารับวัดขึ้นมากี่ขวดหยุดให้เด็กไปที่คน วันนี้รับวัดขึ้นมา 7 ขวด คงหยุดให้เด็กสัก 70 คนน่าจะได้ แรก ๆ หยุดกันเองก็ไม่นับจำนวน พักหลังเด็กคนไหนได้หยุดวัดขึ้นแล้วเราก็จะแจกเสียงไฮ้ให้คนละอัน แล้วเราก็จะนับจำนวนเด็กจากขนมที่แจกไปนั่นแหละ” (สมศรี พงศยมัต – สัมภาษณ์ วันที่ 18 มกราคม 2544)

กิจกรรมทางด้านสุขภาพและอนามัยของชุมชนบ้านคร้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความเสียสละของกลุ่มบุคคลที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขที่มาให้บริการแก่คนในชุมชนโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

2.1.4 กิจกรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

จากการสังเกตสภาพแวดล้อมภายในชุมชนบ้านคร้ว ไม่ว่าจะเป็นทางเดินเท้าที่ถูกปรับปรุงขึ้นใหม่ ศูนย์ดับเพลิงที่มีอุปกรณ์ดับเพลิง เรือดับเพลิง ศูนย์ประชาสัมพันธ์ที่มีเครื่องกระจายเสียง และลำโพงติดอยู่ที่บริเวณชุมชน การพัฒนาความสะอาดภายในชุมชน และระบบสาธารณสุขไปค ในทุก ๆ ด้านสำหรับการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า งบประมาณที่นำมาพัฒนาในส่วนนี้ กรรมการชุมชนจะขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในหลาย ๆ ด้าน ส่วนการจัดซื้อจัดหาหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชาวชุมชนจะช่วยกันทำขึ้นเองทั้งหมด

“ยังมีเรื่อง..แทนที่เราจะเอาของออกหรือย้ายไปอยู่ที่อื่น เรากลัวหาของเข้ามาในชุมชน ผมและคณะกรรมการชุมชนเองพยายามทำทุกอย่างที่จะทำให้ชุมชนเรามีความปลอดภัยที่สุด มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน โดยเราพยายามหางบประมาณจากหลาย ๆ ทาง เช่น ทางเขตบ้างหรือทาง สก. สข. การเคหะก็มีให้งบประมาณกับชุมชน งบประมาณส่วนใหญ่ที่ได้มาเราจะนำมาจัดซื้อเครื่องมือสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้พี่น้องเราอยู่กันอย่างมีความสุข” (สัมภาษณ์ สิชันธกบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

“ศูนย์ดับเพลิงที่เห็นเราก็ช่วยกันทำ ช่วยกันจัด ในชุมชนนี้ถ้าอันไหนพอจะทำได้เราก็จะทำกันเอง พวกงานเดินสายไฟ ติดตั้งลำโพง ตรวจเช็คเครื่องมือ พอเราว่างเราก็มาดูมาทำ” (กิตติ – สัมภาษณ์ วันที่ 15 มกราคม 2544)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เกิดขึ้นจากความร่วมมือของกรรมการชุมชนและชาวชุมชน ที่จะกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนบ้านคร้วมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านโดยยึดถือผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ทำให้คนในชุมชนมีความสุขที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน และสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

2.1.5 การแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์

การแข่งขันกีฬา เป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ชาวชุมชนบ้านครัวทุกเพศ ทุกวัย ให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในทุกระดับ เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมงาน และการแข่งขัน กิจกรรมดังกล่าวจัดขึ้นเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนบ้านครัวทั้ง 3 ชุมชน และชุมชนอื่น ๆ ในละแวกใกล้เคียง

“ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ เราจะมีการแข่งขันกีฬาระหว่างชุมชนบ้านครัวกับชุมชนซอยพญาไท 5 และ 7 ซึ่งเราถือว่าเป็นเพื่อนบ้านกันมานาน โดยปีนี้บ้านครัวเป็นเจ้าภาพ และจัดที่สนามกีฬาเทพหัสดิน ซึ่งเราจองไว้ล่วงหน้าแล้ว 1 เดือน ที่เราจัดเพราะเราอยากให้คนในชุมชนได้แสดงออกอย่างเต็มที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกีฬา นอกจากนี้เราอยากให้ลูกหลานของเราสนใจในเรื่องกีฬา เพราะจะช่วยลดปัญหาด้านยาเสพติดได้อีกทางหนึ่ง กีฬาที่เราคิดไว้ก็มีฟุตบอล เกมส วิบากต่าง ๆ โดยจัดเป็นทีม ซึ่งแต่ละทีมประกอบด้วย เด็ก ผู้ใหญ่ ชาย หญิง ปน ๆ กัน ที่จัดอย่างนี้เพราะเราต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกีฬา มีการคละอายุให้มีความหลากหลายมากขึ้น”
(สัมภาษณ์ สิชันธกบุตร - สัมภาษณ์ วันที่ 12 มกราคม 2544)

กิจกรรมการแข่งขันกีฬาของชุมชนบ้านครัว นอกจากเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและเพื่อนบ้านใกล้เคียงแล้ว ยังแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกเพศทุกวัยที่สามารถเข้าถึงกิจกรรมนี้ได้ทุกคนซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนได้

2.1.6 การบริจาค

การบริจาค (ชะกาต)^{*} เป็นกิจกรรมหนึ่งแสดงออกถึงความผูกพันต่อชุมชน เป็นการแสดงออกในลักษณะ “การให้ซึ่งกันและกัน” อย่างเช่น ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากมัสยิด คนในชุมชนบ้านครัวจะช่วยกันรับภาระ โดยใช้วิธีการเรียโรบริจาค

^{*} ชะกาต หมายถึง การบริจาค หรือ การแบ่งปันทรัพย์สิน ซึ่งวัฒนธรรมอิสลามกำหนดให้ชาวมุสลิมที่เป็นอิสระต้องบริจาตทรัพย์สินส่วนตัวให้กับผู้ยากจนกว่า ทรัพย์สินที่ต้องชะกาตมี 5 ประเภทคือ สิ่งเพาะปลูก เงินทอง ปลุสตัด์ (อูฐ โค กระบือ แพะ แกะ) สินค้า และผลไม้ ซึ่งทรัพย์สินทั้ง 5 ประเภท มีข้อกำหนดในการบริจาตที่แตกต่างกัน เช่น สิ่งเพาะปลูกที่อาศัยแรงงานต้องบริจาคร้อยละ 5 ถ้าเป็นเงินทองต้องบริจาคร้อยละสิบสี่เป็นต้น (ประยูรศักดิ์ ชลาตันเดชะ. มุสลิมในประเทศไทย กรุงเทพฯ : 2539 หน้า 257)

“มัสยิดเราสร้างขึ้นมาสำหรับชาวชุมชนทุกคนพวกเครื่องปรับอากาศ พัดลมใช้ไฟฟ้าทั้งนั้น ฉะนั้น เวลาที่มีค่าน้ำ ค่าไฟ เราก็จะเรียขอรับบริจาคจากคนในชุมชน อย่างพวกถ้วยชาม กระทะ หม้อหุงข้าวไฟฟ้าใหญ่ ๆ เราก็ซื้อมาจากเงินที่รับบริจาคทั้งนั้น” (สัมฤทธิ์ ลีชันธกบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานใกล้ชิดกับมัสยิด โดยร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ของมัสยิดแล้ว การบริจาคมยังมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

“เวลาจัดกิจกรรมจะมีการเปิดรับบริจาคเงินเพื่อซื้อของในชุมชน เราจะไม่เกี่ยงเลยว่าเป็นเงินบาทสองบาท เราจะบอกว่าบาทสองบาทก็เป็นเงิน ตอนนั้นรับบริจาคแค่ 3 ชั่วโมงได้เงินร่วม 30,000 กว่าบาท” (สมใจ เนื่องนิยม - สัมภาษณ์ วันที่ 29 สิงหาคม 2543)

“ศาสนาสลามถือว่า การบริจาคทานหรือทำทานเหมือนกับการทำบุญของชาวพุทธ ยามที่ชุมชนต้องการที่จะสร้างหรือจัดซื้ออุปกรณ์ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เราก็จะเปิดรับบริจาคภายในชุมชนโดยกรรมการชุมชนจะประชาสัมพันธ์แจ้งข่าวผ่านเสียงตามสายซึ่งเคยเปิดรับบริจาคช่วงเช้าได้เงินถึง 180,000 บาท เป็นเงินจากคนในชุมชน 4-5 หมื่นบาท นอกนั้นเป็นเงินบริจาคจากคนที่เคยอยู่ในชุมชน เดี่ยวนี้ออกไปอยู่ข้างนอกแล้ว แต่ก็ยังติดต่อกันอยู่เสมอ” (สัมฤทธิ์ ลีชันธกบุตร – สัมภาษณ์วันที่ 28 มกราคม 2544)

“พอมีเรื่องขึ้นในชุมชนจริง ๆ คนของเรามีอยู่คนเดียว แต่พอเรียขอรับบริจาคได้หมื่นกว่าบาทเราก็กังวลว่ามาได้อย่างไร คือคนในชุมชนเขาพร้อมที่จะให้ ชาวบ้านธรรมดา ๆ 200, 500 บาท เขาก็ลงให้ได้” (สาโรจน์ เผือกสำลี – สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมภายในชุมชนบ้านครัวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนา และส่วนที่สอง เป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งการบริจาค ถือเป็นหลักปฏิบัติของชาวมุสลิมในการแบ่งปันทรัพย์สินต่าง ๆ ซึ่งชาวมุสลิมบ้านครัวมีส่วนร่วมและเข้าถึงในกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างทั่วถึง ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ได้จากการบริจาคมนั้น นอกจากสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาแล้ว ยังมีส่วนเกื้อหนุนต่อกิจกรรมเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในชุมชนอีกด้วย อีกทั้งยังเป็นการขยายแนวทางปฏิบัติกรมีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์มาสู่ชาวชุมชนที่มีได้เป็นมุสลิมอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ “พัฒนาชุมชนบ้านครัว” ซึ่งเท่ากับว่า

กิจกรรมการปรึกษานั้นเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนบ้านครัวแสดงถึง “การให้” ซึ่งทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มากขึ้นด้วย

2.1.7 การประชุม

ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ชาวชุมชนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประชุมในทุกระดับ ทั้งนี้เนื่องจากการประชุม เป็นกระบวนการที่สมาชิกทุกคนในชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุย ปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน เช่น การประชุมระดับแกนนำชุมชน การประชุมของคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการมัสยิด ซึ่งจะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนบ้านครัวทั้งที่เป็นการพัฒนาในกระบวนการทำนุบำรุงศาสนาและการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ชาวชุมชนจะใช้ “การประชุม” เป็นกระบวนการในการทำงานร่วมกัน

ลักษณะการทำงานของชุมชนบ้านครัวในแต่ละครั้งจะมีการประชุมในระดับกรรมการก่อน จากนั้นจะแบ่งงานออกเป็นฝ่ายงานทำหน้าที่รับผิดชอบจัดหาคนเพื่อมาช่วยงาน และระหว่างการทำดำเนินงานจะมีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง

“เวลาจะทำงานอะไรในชุมชน ป้าชอบงานที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า จะได้มีเวลาเตรียมงานต่าง ๆ ได้ เวลาเรียกประชุมเพื่อเตรียมงานจึงสำคัญไงล่ะ เราจะได้ตามงานถูกว่า งานนี้ตามกับคนนี้ งานนี้ตามกับใคร” (สมใจ เนื่องนิยม - สัมภาษณ์ วันที่ 31 มกราคม 2544)

“เราเริ่มสังเกตว่าเวลาประชุม ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะอยู่แถวหน้า เขาชอบฟัง ชอบแสดงความคิดเห็น และมักเป็นผู้หญิงที่เป็นแม่คนแล้วคืออายุ 30 ปีขึ้นไป เขาจะรู้สึกว่าเขามีหน้าที่จะต้องดูแลลูก รักลูก และความรู้สึกรักพื้นที่ ความห่วงแหน ความผูกพันผู้หญิงจะมีมาก ส่วนผู้ชายจะแสดงออกน้อยกว่าแต่ก็รักพื้นที่คือ เจ็บเป็นเจ็บ ตายเป็นตาย คนบ้านครัวเขาจะติดพื้นที่ รั้วแผ่นดินมานานแล้ว ช่วงที่มีปัญหาจะจัดประชุมบ่อยเดือนละครั้งที่หมู่บ้าน จะมามากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่จังหวะเวลา ซึ่งเราเริ่มรู้ว่า ถ้าจะประชุมต้องดูภาวะวิสัยหลายอย่าง เช่น อย่าประชุมใกล้เวลากินข้าว เวลาทำอาหาร เวลาที่มีหนังหรือละครดั่ง ๆ เวลาไม่มีมวยหรือแข่งกีฬา ต้องเช็ควันแน่นอน วันอาทิตย์จะสะดวกหลายอย่างคือ ทุกคนอยู่บ้าน เรียกประชุมและรวมกันง่าย” (สาโรจน์ เผือกสำลี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

“ที่นี้เราประชุมกันบ่อย อย่างผมเป็นประธานชุมชนด้วย เป็นคณะกรรมการมัสยิดด้วย เดี่ยวอาทิตย์นี้ประชุมกรรมการชุมชน อาทิตย์หน้าต้องประชุมคณะกรรมการมัสยิด แต่มันคืออย่าง คือ เวลาที่ประชุมเราแบ่งงานกันได้ชัดเจน ติดตามงานกันได้ตลอด แล้วมีเรื่องมีราวอะไร ก็จะทำพร้อม ๆ กันเลยที่เดียว” (สัมภาษณ์ สิชันธกบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น กิจกรรมทางศาสนา การเมือง สุขภาพและอนามัย การพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ก็ทำเชื่อมความสัมพันธ์ การบริจาค และการประชุม มีลักษณะที่แสดงออกตามแนวคิด Communicative action ของ Habermas ที่ชาวชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชน และแสดงถึงปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนในการเข้าทำกิจกรรม อีกทั้งยังมีส่วนทำให้คนในชุมชนมีความผูกพัน มีความรู้สึกติดดิน และผลานความร่วมมือภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

2.2 ปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดดิน และผลานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชน

จากการวิจัยด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า ปัจจัยที่ชาวชุมชนแสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดดิน และการผลานความร่วมมือต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 2.2.1 ความเป็นมุสลิม
- 2.2.2 ลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน
- 2.2.3 แกนนำริเริ่มกิจกรรม
- 2.2.4 ผลกระทบจากกรณีการสร้างทางด่วน

2.2.1 ความเป็นมุสลิม

จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนพบว่า ชาวชุมชนบ้านควีกว่าร้อยละ 65 นับถือศาสนาอิสลาม ดังนั้น ความเป็นมุสลิมที่มีความเลื่อมใสในหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนบ้านควีมีความผูกพันต่อชุมชน มีความรู้สึกติดดิน

หรือเป็นเจ้าของชุมชน และมีความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนรวมตัวกันได้ อย่างเหนียวแน่น ลักษณะความเป็นมุสลิมที่เป็นปัจจัยที่แสดงถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติด ถิ่น และการประสานความร่วมมือต่าง ๆ ในชุมชน มีดังนี้

ความเป็นมุสลิมยอมรับการเป็นสมาชิกแห่งศาสนาเดียวกัน

นั่นคือ ไม่ว่าจะเป็นคนสัญชาติใด หรืออยู่ประเทศใด หากเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือเป็นมุสลิมแล้ว หมายถึง การเป็นสมาชิกแห่งศาสนาเดียวกัน มีความเป็นพี่น้องกัน จึงส่งผล ให้ผู้ที่เป็นมุสลิมมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างแน่นแฟ้น

“ความเป็นพี่น้องมุสลิม ทำให้เราวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้” (อุมรฺ ดาร์หฺลิศ, สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

“อิสลามจะบอกไว้ว่า ให้เราช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเป็นพี่น้องกัน” (สัมฎุทฺธิ์ สิซันธกบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

ความเป็นมุสลิมสอนให้รักในแผ่นดินถิ่นเกิด

จากการวิจัยทางเอกสาร ในประเด็นของการถูกรุกรานดินแดนโดยไม่เป็นธรรมของศาสนา อิสลาม ที่ระบุว่า ถ้าเป็นถิ่นที่อยู่ของตนเอง ก็ให้เรียกร้องขวนขวายให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นโดย สันติวิธี หากจำเป็นต้องใช้กำลังก็ให้มุ่งแต่เฉพาะต้นเหตุ ไม่ใช่มุ่งอาฆาตตัวบุคคล แต่ถ้าหากไม่มี ทางจะต่อต้านก็ให้หาทางขยับขยายไปอยู่เสียที่อื่น ที่มีความเป็นธรรมชั่วคราวก่อน ถ้าเป็นเขต ต่างชาติ และมุสลิมได้รับคำร้องเรียนมาจากผู้ถูกกดขี่ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตาม มุสลิมจัก ต้องหาทางเจรจากับผู้ปกครองให้แก้ไข หลังจากได้สืบเรื่องราวแน่ชัดเสียก่อน ถ้าไม่สำเร็จก็ให้รับ ชนชาติที่ถูกกดขี่นั้นไว้ในอุปการะหากเขาต้องการ หรือถ้าทราบแน่ชัดว่าผู้ถูกกดขี่ยังมีอุปการะ านดินแดนของตนด้วย ถ้าเจรจาแล้วไม่บังเกิดผลก็ให้ใช้กำลังป้องกันการรุกรานนั้นจนถึงแก่ชีวิตได้ แต่ถ้าที่ใดมีความเป็นธรรมและมีความสุขอยู่แล้ว มุสลิมก็ต้องไม่ก่อเหตุวุ่นวายขึ้นเป็นอันขาด (ประยูรศักดิ์ ชลาชนเดชะ, 2539)

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนบ้านครัว ที่บรรพชนเป็นทหารกองอาสาจาม ร่วมรบในสงครามเก้าทัพจนชนะ และได้รับพระราชทานที่ดินให้อยู่อาศัย จากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดังที่เกริ่นนำในส่วนที่ 1 เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านครัว ยิ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ชาวชุมชนบ้านครัวมีความรัก ความผูกพันในพื้นที่ และรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

“เรามีประวัติ มีความเป็นมาที่แท้จริงของชุมชน เราไม่ได้เป็นชุมชนบุกรุก ที่ดินผืนนี้ในหลวงพระราชทานให้เราตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เรามาร่วมรบให้ประเทศไทย ที่สำคัญคือ ศาสนาอิสลามสอนไว้เลยว่า มุสลิมทุกคนที่นับถือศาสนาอิสลามไปอยู่แผ่นดินไหนให้รักแผ่นดินนั้น” (สมใจ เนื่องนิยม – สัมภาษณ์ วันที่ 29 สิงหาคม 2543)

“ความเป็นคนไทย ที่มีศักดิ์ศรี มีความเป็นคน เราเป็นทาสติดแผ่นดินมาก่อน บรรพบุรุษเป็นนักรบ เราจึงเกิดความหวงแหนในชุมชน โดยเฉพาะความเป็นเพศแม่ของผู้หญิงซึ่งเรามีหน้าที่ดูแลลูก รักลูก รักพื้นที่ ความหวงแหน ความผูกพันต่อชุมชนผู้หญิงจะมีมาก” (สาโรจน์ เผือกสำลี – สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

จากหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามผนวกกับการเล่าถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนทำให้ชาวชุมชนบ้านครัวที่เป็นมุสลิมมีความผูกพันกับชุมชนที่แสดงออกในแง่ความรู้สึก ความรักความหวงแหนต่อชุมชน หรืออีกความหมายหนึ่งก็คือ ลักษณะที่รู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของชุมชนนั่นเอง

ความเป็นมุสลิมสนับสนุนให้รวมกลุ่ม

ในการปฏิบัติวินัย เช่น การทำนมาซประจำวัน หลักคำสอนของศาสนาอิสลามยังสนับสนุนให้รวมกันทำนมาซ รวมถึงการบริจาคทรัพย์ที่เป็นการกระจายกำลังทรัพย์ไปสู่คนยากจน การนมาซเป็นการบำเพ็ญกิจของอิสลามิกชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง สำหรับการนมาซของชาวชุมชนบ้านครัวนั้น ในวันธรรมดาช่วงพลบค่ำถึง 2 ทุ่ม จะเป็นเวลาที่คนในชุมชนจะไปนมาซกันมากที่สุดและวันที่มีผู้คนคับคั่งคือ วันศุกร์ วันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยเฉพาะการนมาซในวันศุกร์ตอนกลางวัน

“การนมาซในวันศุกร์ถือเป็นกฎระเบียบจารีตของอิสลามิกชน ด้วยความเชื่อที่ว่า การนมาซด้วยความพร้อมเพรียงกันจะได้บุญมากกว่าการทำเพียงคนเดียว ซึ่งหลังจากนมาซแล้วก็จะมีการฟังเทศน์ ซึ่งเกี่ยวกับคำสั่งสอน การทำบุญให้ทาน หรือการประพาศแต่สิ่งที่ดีงาม ซึ่งบางคนก็จะลางานมาช่วงพักเที่ยง พอมาซเสร็จแล้วก็กลับไปทำงานต่อ” (อุมัร ดาร์ฮีเลศ - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

“มุสลิมต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน ถ้าคนหนึ่งคนใดแยกตัวไปคนนั้นจะลำบาก มุสลิมเป็นชนชาติที่มีอัตลักษณ์ของตัวเอง คือมีกฎเกณฑ์กติกาของชีวิต คนที่ขาดความรู้เรื่องศาสนาจะตกต่ำเนื่องจากเหมือนกับการทรยศ เหมือนเรื่องทางดาวน์ใครไม่รู้ในทางศาสนาเรียกว่า หนีทัพ คือเมื่อคุณถูกรุกรานทางศาสนาและวัฒนธรรมแล้ว คุณไม่รู้ แสดงว่าคุณหนีทัพมุสลิมจะถูกสอบสวนเมื่อคุณเสียชีวิตไปเพราะหลักคำสอนทางศาสนาจึงทำให้เรามีพลัง” (อุมัร ดาร์ฮีเลศ - สัมภาษณ์วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

ความเป็นมุสลิมมีความผูกพันกับมัสยิดและสุสานภายในชุมชน

การรวมกันเป็นกลุ่มก้อนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของมุสลิมซึ่งมีศูนย์รวมการประกอบศาสนกิจและกิจกรรมต่าง ๆ คือ มัสยิด ซึ่งเป็นศาสนสถานที่มีความเกี่ยวข้องกับมุสลิมตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นสถานที่พบปะ บริรักษารือ ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ว่าด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนอันเป็นปัจจัยที่นำมาสู่ความรักใคร่สมัครสมาน และความเป็นปึกแผ่นในสังคม ส่วนสุสาน หรือ กุโบร์ เป็นศาสนสถานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับมุสลิมเมื่อมีผู้เสียชีวิต ซึ่งพิธีกรรมการฝังศพของอิสลามต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว สุสานจึงต้องอยู่บริเวณเดียวกันกับมัสยิดและชุมชน ดังนั้น วิถีชีวิตของมุสลิมที่มีความผูกพันกับมัสยิดและสุสานที่อยู่ในชุมชน จึงส่งผลให้ชาวมุสลิมบ้านคร้วมีความผูกพันต่อศาสนสถานทั้ง 2 อย่าง ซึ่งเป็นความผูกพันในเชิงความรู้สึกและแสดงออกโดยการทำงานมาซรวมกันอย่างพร้อมเพรียงและการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ

“อิสลามจะบอกไว้ว่าให้เราช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเป็นที่ เป็นน้องกัน อีกอย่างหนึ่งคือ พระเจ้าท่านบอกว่า จงสร้างมัสยิดขึ้นในชุมชนและจงทำมัสยิดให้มีกลิ่นหอมและสะอาด เราต้องสร้างชุมชนก่อนเพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเกาะเกี่ยวกันไว้” (สัมฤทธิ์ ลิขิตธนบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

จากหลักคำสอนและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลามที่ยอมรับความเป็นสมาชิกแห่งศาสนาเดียวกันนั้นคือ ความเป็นมุสลิม การสนับสนุนให้รวมกลุ่มกัน รักรในแผ่นดินถิ่นเกิดของตนเอง และความเป็นมุสลิมที่มีความผูกพันกับมัสยิดและสุสานที่อยู่ภายในชุมชน ปัจจัยทั้งหมดนี้คือพลังสำคัญที่ก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพหรือความเป็นหนึ่งเดียวกันของชุมชนบ้านครัวที่แสดงถึงความผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และผลงานความร่วมมือต่าง ๆ ในกิจกรรมของชุมชน

2.2.2 ลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน

ลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ จัดขึ้นภายในชุมชนบ้านครัวเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่แสดงออกถึงความรู้สึกผูกพัน ความรู้สึกติดถิ่น และการผสานความร่วมมือต่าง ๆ ภายในชุมชน อย่างเช่น กิจกรรมทางศาสนา ที่เน้นให้รวมกันทำงานมาขออย่างพร้อมเพรียงกัน การทำนุบำรุงศาสนาควบคู่ไปกับการสอนหลักศาสนาแก่เด็กในชุมชนอันเป็นารพัฒนาคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง กิจกรรมการเมืองที่ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิของตนในการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ตลอดจนการติดตามกระแสความเป็นไปในทางการเมืองกับประเด็นเรื่องทางด่วนที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและยังไม่มีมีการประกาศยกเลิกโครงการ กิจกรรมทางด้านสุขภาพและอนามัย และการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์แก่ชาวชุมชนโดยรวม การแข่งขันกีฬาที่จัดขึ้นเพื่อให้ชาวชุมชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกทุกเพศทุกวัยและเป็นการส่งเสริมให้เด็กในชุมชนมีความสนใจกีฬาซึ่งจะเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติดได้อีกทางหนึ่ง และยังมีส่วนเชื่อมความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง

นอกจากนี้ คนในชุมชนยังร่วมกันบริจาคทรัพย์ ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่แสดงถึงการให้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชน และการประชุม ที่เป็นกระบวนการที่สมาชิกในชุมชนใช้เป็นกิจกรรมที่ทำงานร่วมกัน อีกทั้งมีโอกาสนพบปะพูดคุย ปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

จะเห็นได้ว่าลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนบ้านคร้วทั้งหมด เกิดขึ้นและดำเนินไปเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ เพื่อประโยชน์ของชุมชนบ้านคร้ว อีกทั้งยังมีลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ของชาวชุมชนทุกระดับที่เข้าไปมีส่วนร่วมไปกับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสื่อสารในชุมชนที่เป็นแนวระนาบที่คนในชุมชนมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งลักษณะของกิจกรรมการสื่อสารที่เกิดขึ้นนี้จะนำมาสู่ความร่วมมือร่วมใจ ความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนในชุมชนได้

2.2.3 แกนนำริเริ่มกิจกรรม

จากการวิจัยด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการล้อมวงสนทนากับกรรมการชุมชน พบว่า กิจกรรมของชุมชนบ้านคร้วเกิดขึ้นโดยแนวคิดของกลุ่มบุคคลที่ทำคุณประโยชน์และเสียสละให้แก่ชุมชนคือคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการมัสยิดซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและกิจกรรมทางศาสนาที่เชื่อมโยงและผสานคนในชุมชนไว้ด้วยกิจกรรมทางการสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนทางศาสนา กิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมงานวันเด็ก และการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน พบว่า การที่ชุมชนสามารถพัฒนาได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างด้วยกัน เช่น ในทางศาสนาอิสลามยินยอมให้มีผู้นำและผู้ตาม ซึ่งผู้นำในทางศาสนาอิสลามก็คือ อิหม่าม ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวมุสลิมให้ความเคารพนับถือ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำชุมชน ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการมัสยิดที่มีส่วนสำคัญที่ดึงความร่วมมือของชาวชุมชนให้เข้ามาทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับชาวชุมชนส่วนใหญ่พบว่า ลักษณะของกรรมการชุมชนที่คนในชุมชนให้ความเชื่อถือได้แก่ มีความขยัน ตั้งใจทำงานเพื่อชุมชน เสียสละ รับผิดชอบในงานที่ทำไม่หวังหรือแสวงหาผลประโยชน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้ากับชาวบ้านได้ ไม่มีประวัติต่างปร้อยเรื่องการเงิน เป็นต้น

2.2.4 ผลกระทบจากกรณีการสร้างทางด่วน

โครงการถนนรวมและกระจายการจราจรหรือทางด่วนสายอุรุพงษ์-ราชดำริ เป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชาวชุมชนบ้านคร้วเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะโครงการดังกล่าวจะต้องเวนคืนที่ดิน

บริเวณมัสยิดและสุสาน รวมถึงบ้านเรือนกว่า 200 หลังคาเรือน และปัจจุบันยังไม่มีประกาศยกเลิกการก่อสร้างโครงการดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนทุกคนรวมพลังและสามารถยื่นหยัดต่อสู้เพื่อรักษาพื้นที่ของชุมชนไว้ได้

"เราต่อสู้มา 10 กว่าปี คนกลุ่มนี้ที่แต่ก่อนอยู่ ป.5-6 พอโตมาเขามีเชื้อพันธุกับพ่อแม่ที่เคยต่อสู้มา เช่น คุณอุมร์ ลูก ๆ เรียนโท เขาอยู่กับข้อมูลมาก ๆ ของพ่อ เกิดการรับรู้รับฟัง พอ นานเข้ามันก็ซึมซับ บังเอิญข้อมูลบางอย่างเราต้องปกปิด ไม่อยากให้ไปจ่ายที่อื่น แต่เราเองก็ มองว่าเราไม่ได้อยู่ทน จะตายเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ ฉะนั้นเราก็ต้องถ้ายทอด แล้วเด็กเนี่ยเขาซึมซาบได้ซึ่ง เราต้องถ้ายทอด ซึ่งเด็กกลุ่มนี้มีเยอะเขายังอยู่ที่นี้อย่างเช่น อย่างต้อยหรือพิชญ์และคนอื่น ๆ เรา ต้องสอนให้เป็นหมด" (สัมภาษณ์ สิชันธกบุตร – สัมภาษณ์ วันที่ 28 มกราคม 2544)

จากผลกระทบกรณีการสร้างทางด่วนนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวชุมชนแสดงออกถึง ความรู้สึกผูกพัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และแสดงออกในการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อ ปกป้องชุมชนไว้

ส่วนที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบ้านครัวในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบ้านครัวในการจัดการ ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร ซึ่ง ผลการวิจัยในส่วนนี้ ได้มาจากการสัมภาษณ์เจาะลึกแกนนำชุมชนบ้านครัว และการสนทนากลุ่ม นอกจากวิธีการเก็บข้อมูลข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยใช้การสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก อากัปกริยา สีหน้า อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ระหว่างการพูดคุยสัมภาษณ์ รวมถึงการบอก เล่ารายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ จากชาวชุมชน ซึ่งไม่เปิดเผยนาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นเหตุ การณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ และทำการวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย โดยนำเสนอแบบพรรณนา วิเคราะห์

สรุปเหตุการณ์และขั้นตอนของกิจกรรมเพื่อปกป้องพื้นที่ชุมชนบ้านครัว

(รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจาก หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 7 ก.ค.40)

- ปี 2530 มิ.ย. - คณะรัฐมนตรีสมัย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีมติเห็นชอบโครงการฯ
ให้การทางพิเศษแห่งประเทศไทยรับผิดชอบดำเนินการ
- ส.ค. - การทางพิเศษแห่งประเทศไทย (กทพ.) ประกาศเชิญชวนเอกชนเข้าร่วม
ประมูลโครงการ โดยมีผู้สนใจ 2 บริษัท
- ธ.ค. - ออกพระราชกฤษฎีกาเวนคืนที่ดินเพื่อทำโครงการฉบับแรก
- ปี 2531 - แกนนำชุมชนบ้านครัว ทราบข่าวจากสื่อมวลชน และ บุคคลภายนอก
- ก.พ. - ชาวบ้านครัวกับชาวชุมชนหัวช้างเข้ายื่นหนังสือร้องเรียนคัดค้านต่อ
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี
- มี.ค. - บอร์ด กทพ. อนุมัติให้บริษัททางด่วนกรุงเทพมาเจรจาต่อรอง
โดยชาวบ้านครัวเดินขบวนประท้วง 2 ครั้งภายในเดือนเดียว
จากนั้นได้ก่อตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจต่อต้านทางด่วน
- แกนนำชุมชน ดำเนินการ "ปลุกคนบ้านครัว" เพื่อรวมชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว
โดยวิธีการบรรยายธรรมและจัดปราศรัยทั่วชุมชนบ้านครัว
- ก.ย. - สภามีมติให้รัฐบาลนำเรื่องทางด่วนบ้านครัวกลับไปทบทวน จากนั้นที่ประชุม
กรม. มีมติเรื่องเส้นทาง (มติข้อนี้เป็นที่ถกเถียงกันตลอดมาว่าให้ปรับเปลี่ยน
แก้ไขหรือให้ยกเลิกเส้นทาง) โดยอนุมัติให้ กทพ. ทำสัญญา กับบริษัท
ทางด่วนกรุงเทพ แต่ต้องผ่านการตรวจทานจากกรมอัยการก่อน
- ธ.ค. - กรมอัยการทำหนังสือถึง กทพ. โดยท้วงติงร่างสัญญาหลายข้อ จากนั้น
กทพ.ก็ตัดสินใจเซ็นสัญญากับบริษัททางด่วนกรุงเทพฯ โดยในสัญญามีการ
ปรับเปลี่ยนเส้นทางที่บริษัท NECCO ได้ออกแบบและ กรม. ได้อนุมัติไว้
อย่างสำคัญ คือ "ตัดทอนความยาวของเส้นทางจาก 2.8 ก.ม. เหลือ 2 ก.ม.
และทางลงก็ตัดเหลือเพียง 2 จุด คือ สะพานหัวช้างถนนพญาไทและที่ถนน
ราชดำริบริเวณโครงการเวสต์เทรคฯ"
- ปี 2532 เม.ย. - กระทรวงมหาดไทยแจ้งให้ กรม. ทราบถึงการปรับเส้นทางหลักมิให้ผ่านมัสยิด
และสุสาน พร้อมทั้งมาตรการช่วยเหลือชาวชุมชนที่ถูกรื้อย้าย
(มีการอ้างอิงร่วม 4 ปีให้หลังว่า การประชุม กรม. ครั้งนั้น มีการแจ้งให้ กรม.
ทราบถึงการตัดทอนเส้นทาง 800 เมตรแล้วด้วย)

- ปี 2534 12 พ.ย.34 วันปะทะ - เจ้าหน้าที่ กทพ. และเจ้าหน้าที่ตำรวจ พยายามบุกบ้านครัว แต่..ไม่สำเร็จ
- ธ.ค. - พระราชกฤษฎีกาเวนคืนฉบับแรกหมดอายุ ต้องการมีการออกใหม่ฉบับที่ 2 ซึ่งปรากฏว่า แนวบริเวณเวนคืนยังยาวเต็ม 2.8 กม. เหมือนเดิม แสดงให้เห็นว่า กทพ. ได้แจ้งการตัดทอนเส้นทางจริงหรือ ?
- ชุมชนบ้านครัวจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจด้านทางด่วน (กลุ่ม G7)
 - มีการจัดระบบเวรยาม ดูแลตรวจตราความปลอดภัยทั่วทุกจุดทางเข้าออกและภายในชุมชน
- ปี 2535 ม.ค. - กทพ. มีหนังสือแจ้งกองงานโฆษณารัฐบาลให้ชี้แจงมติ ครม. เมื่อวันที่ 20 ก.ย.31 ว่า ครม. มีมติให้ปรับเปลี่ยนเส้นทางเท่านั้น มิได้ยกเลิกเส้นทาง แต่โฆษณา รัฐบาลไม่ตกลง แต่กลับปรากฏว่า กทพ. แอบอ้างแถลงเอง
- ธ.ค. - เจ้าหน้าที่ กทพ. และตำรวจคอมมานโด 500 นาย ยกกำลังเข้าจู่โจมบ้านครัว ทำการปิดหมายบ้านเรือนที่จะถูกเวนคืนในเส้นทางหลัก
- ปี 2536 เม.ย. - คณะกรรมการเฉพาะกิจด้านทางด่วน (กลุ่ม G7) เรียกร้องให้กระทรวงมหาดไทย ย้ำให้ยกเลิกเส้นทางสาย อรุพงษ์-ราชดำริ หากไม่ยกเลิก ขอให้ทำการไต่สวนสาธารณะ เพื่อหาขอยุติ
- กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาผลประโยชน์โครงการถนนรวมและกระจายการจราจร โดยมีนายณรงค์ชัย อัครเศรณี เป็นประธาน
 - ต.ค. - คณะกรรมการไต่สวนสาธารณะมีมติให้ยกเลิกการก่อสร้างโครงการนี้ (2.8 กม.) เพราะไม่เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาจราจรเท่าที่ควร
- ปี 2537 เม.ย. - ชาวชุมชนบ้านครัว หัวช้าง – เพชรบุรี 20 และหลังวัดปทุมวนาราม บั๊กหลัก ประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล 3 วัน
- รัฐบาลสมัย นายชวน หลีกภัย ทำบันทึกข้อตกลงร่วมโดยให้มีการไต่สวนสาธารณะ ครั้งที่ 2
 - พ.ค. - การไต่สวนสาธารณะ ครั้งที่ 2 โดยมี ดร.อัมมมาล สยามวาลา เป็นประธาน
 - พ.ย. - ผลการไต่สวนสาธารณะมีมติให้ยกเลิกการก่อสร้างโครงการเหมือนเดิม เนื่องจากไม่เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาการจราจรและไม่คุ้มค่ากับการลงทุน
- ปี 2538 มี.ค. - ชาวชุมชนทั้งหมดพึงการตัดสินใจที่หน้าทำเนียบรัฐบาลโดย ครม. “ชวน หลีกภัย” มีมติยืนยันให้สร้างโดยเปลี่ยนแนวเส้นทางใหม่เป็นคร่อมคลองแสนแสบ โดยไม่สนใจต่อข้อมูลและผลการไต่สวนสาธารณะทั้ง 2 ครั้ง โดยมติดังนั้นยังขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญและ พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อมฯ

- ปี 2539 ม.ค. - มีการต่ออายุพระราชกฤษฎีกาเวนคืนเป็นครั้งที่ 3 โดยแนวเส้นทางยังยืนยัน 2.8 ก.ม. เช่นเดิม
- พ.ย. - คณะทำงานเฉพาะกิจด้านทางด่วน (กลุ่ม G7) ได้รับเชิญเข้าชี้แจงต่อที่ประชุม ครม. แต่ ครม. นายบรรหาร ศิลปอาชา มีมติให้ก่อสร้างได้ แต่ต้องพิจารณาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยให้เป็นที่ยอมรับได้
- ธ.ค. - ชาวชุมชนยื่นหนังสือคัดค้านถึง พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ผ่าน นายสมิคร สุนทรเวช รองนายกรัฐมนตรี
- ปี 2540 มี.ค. - ชาวชุมชนบ้านครัว จัดนิทรรศการ "เหลียวหลังแลหน้า 9 ปี แห่งการต่อสู้"
- 25 มี.ค. - ครม. มีมติอนุมัติให้ กทพ. ดำเนินโครงการถนนรวมและกระจายการจราจร ชวงคลองคลองมหานาคตามแนวสายทางที่ได้ปรับเปลี่ยนใหม่
- 20 พ.ค. - กทพ. ชี้แจงกรณีการก่อสร้างโครงการทางด่วนคร่อมคลองมหานาค ณ มัสยิดยามีอุลค็อยรียะห์ ชุมชนบ้านครัว ต่อหน้าชาวชุมชน พยาน และสื่อมวลชน
- ปัจจุบัน - โครงการดังกล่าว ยังไม่มีมติจาก ครม. ให้ยกเลิกการก่อสร้างโครงการ

โดยรายละเอียดของเหตุการณ์และกลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนในการจัดการปัญหา ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร มีสาระสำคัญดังนี้

ปี 2531 แกนนำชุมชนบ้านครัวในครั้งนั้นประกอบด้วย คุณอุ้มร ดำริห์เลิศ คุณสาโรจน์ เผือกสำลี และคุณสัมฤทธิ์ สีขันธบุตร และชาวชุมชน ทราบข่าวเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างทางด่วน จากนั้นสื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ที่เข้ามาสัมภาษณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยแกนนำใช้ประเด็นทางศาสนาอิสลามเกี่ยวกับความสำคัญของมัสยิดและสุสานเป็นข้อมูลในการให้สัมภาษณ์

"ตอนนั้นต่างคนก็ไม่เป็นมวย ผมเองพอจะมีพื้นฐานความรู้ทางด้านศาสนาอยู่บ้าง จึงคิดขึ้นมาได้นำคัมภีร์อัลกุรอานซึ่งแปลเป็นภาษาไทยไปด้วยโดยนักสัมภาษณ์กับนักข่าวเดลินิวส์ที่มัสยิดชุกฤตมุตตาทากันอันเป็นมัสยิดต้นเหตุ ประเด็นทางศาสนาเป็นจุดเริ่มต้นของข้อมูลที่เราได้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นความสำคัญระหว่างมัสยิดและสุสานที่ว่าในศาสนาอิสลามถือว่ามัสยิดและสุสานเป็นศาสนสถานเช่นเดียวกัน เพียงแต่แยกประเภทการใช้งาน ซึ่งชาวชุมชนคงยอมไม่ได้ที่จะมีการทำลายมัสยิดและสุสานเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง แล้วหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ก็ไปลงข่าวในวันต่อมา" (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

เมษายน 2531 แกนนำชุมชนบ้านครัวได้จัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ โดยได้แนวคิดจากกลุ่มบุคคลภายนอกที่ถูกเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างทางด่วนไปแล้วคือ ชุมชนประชานีเวศน์ 3 คณะทำงานเฉพาะกิจที่จัดตั้งในช่วงเวลานั้น ประกอบด้วยตัวแทนสมาชิกภายในชุมชนกว่า 70 คน มีภารกิจหน้าที่สำคัญคือ การรวมคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เนื่องจากชาวชุมชนทุกคนเกิดความวิตกกังวลต่อสวัสดิภาพความเป็นอยู่ของตน และเกิดความสับสนกับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

กลยุทธ์การสื่อสารของแกนนำชุมชนบ้านครัวในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรณีพิพาทโครงการก่อสร้างถนนรวมและกระจายการจราจร มีดังนี้

3.1 การสื่อสารภายในชุมชน

- 3.1.1 กลยุทธ์การสื่อสารในการรวมคนในชุมชน
- 3.1.2 กลยุทธ์การประสานกลุ่มแกนนำ
- 3.1.3 กลยุทธ์การจัดการภายในชุมชน
- 3.1.4 กลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ
- 3.1.5 กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารอย่างรวดเร็วภายในชุมชน
- 3.1.6 กลยุทธ์การใช้สื่อเฉพาะกิจภายในชุมชน

3.2 การสื่อสารภายนอกชุมชน

- 3.2.1 กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารของชุมชนให้เป็นประเด็นในระดับประเทศ
- 3.2.2 กลยุทธ์การสร้างพันธมิตรภายนอก

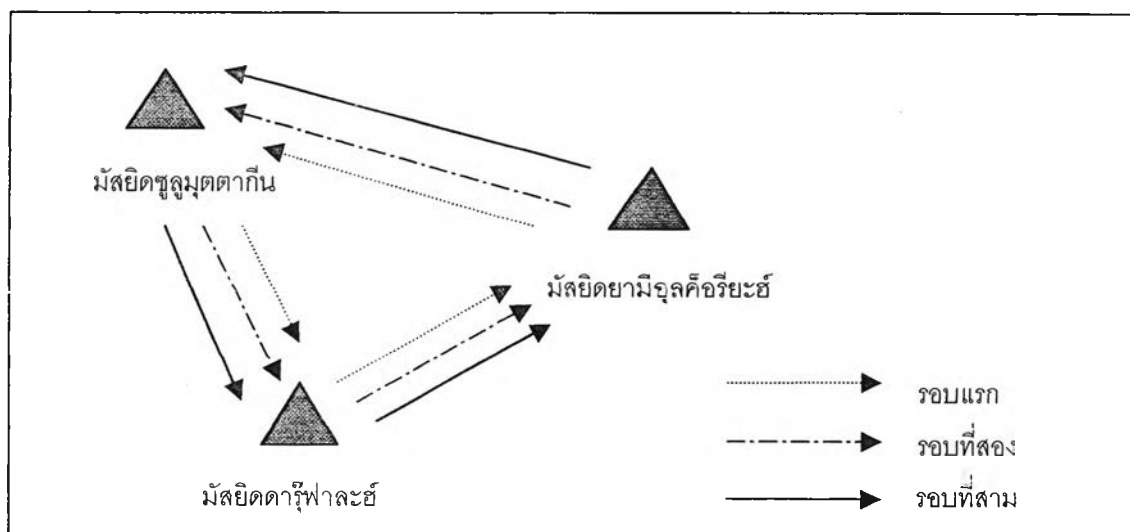
3.1 การสื่อสารภายในชุมชน

3.1.1 กลยุทธ์การสื่อสารในการรวมคนในชุมชน

คณะทำงานเฉพาะกิจใช้ “ศาสนาอิสลาม” เป็นกลยุทธ์ในการรวมคนในชุมชน มีการบรรยายธรรมโดยคณาจารย์ผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามและจัดปราชัยในทุกคืนวันเสาร์ โดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการรวมคนในชุมชน สารสำคัญในการบรรยายธรรมและปราชัยมีเนื้อหาและวิธีการดังนี้

<u>รอบแรก</u>	ให้ข้อมูลโครงการก่อสร้างทางด่วนและสอดแทรกประเด็นทางศาสนาเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดินบริเวณมัสยิดและสุสานที่เป็นการขัดต่อหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามและวิถีชีวิตของชาวมุสลิม
_____	ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและการถูกรุกรานทางศาสนาและวัฒนธรรม
<u>รอบที่สาม</u>	บรรยายธรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามที่เน้นให้มุสลิมรวมกันเป็นกลุ่มก้อน และต่อสู้กับอธรรม

เมื่อชาวชุมชนเริ่มเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ แล้ว จึงจัดประชุมรวมขึ้นโดยนัดประชุมที่มัสยิดยามีอุลค็อริยะห์

แบบจำลองที่ 3 กลยุทธ์การสื่อสารในการรวมคนในชุมชน

“ในบ้านครัวมันกว้างใหญ่ระดับหนึ่ง เหมือนเรามีน้ำอยู่ในโถงพอเอามือไปกวนน้ำ น้ำก็จะหมุนไป พอยกมือออก น้ำยังคงมีแรงเฉื่อยมันก็ยังคงหมุนไปได้ ที่นี้บ้านครัวมีพื้นที่กว้าง โถงมันใหญ่ เราเหนื่อยมากในตอนนั้น พอรวมตัวได้เป็นศูนย์แล้ว เราก็จัดประชุมใหญ่ได้ แต่พอสภาพ (ชาวชุมชน) เริ่มเฉื่อยอีก เราก็ต้องปลุกคนอื่น คือต้องกระตุ้นอยู่เสมอ ก็มีแกนนำมานั่งคุยกัน บางทีก็ไปขอความเห็นจากองค์กรมุสลิมข้างนอกว่าจะทำอย่างไรดี แล้วเขาก็มีความเห็นว่า การต่อสู้

แบบนี้มันจะต้องรวมศูนย์ หมู่บ้านเราเป็นหมู่บ้านใหญ่ จะแยกกันสู้เดี่ยวเขาจิกทางโน้นที่ ทางนี้ที่เราจึงต้องรวมศูนย์” (อุ้มร คำจารีเลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

การติดต่อสื่อสารระหว่างคณะทำงานเฉพาะกิจในระหว่างที่ดำเนินการรวมคนในชุมชน มีการใช้วิทยุสื่อสาร วิทยุติดตามตัว และโทรศัพท์บ้าน เป็นช่องทางในการส่งข่าวสารถึงกัน ส่วนการแจ้งข่าวสารแก่ชาวชุมชน คณะทำงานเฉพาะกิจใช้การประกาศผ่านหอกระจายข่าวกว่า 50 ตัว ที่มีอยู่โดยรอบชุมชนบ้านครัวทั้ง 3 ชุมชน

ปี 2532 ระหว่างที่รอกทำที่ของคณะรัฐมนตรีและการตามกระแสข่าวทางการเมือง ภายในชุมชนมีการจัดประชุมอย่างต่อเนื่อง รูปแบบการสื่อสารภายในชุมชนมีหลายวิธี เช่น การบอกต่อ การเขียนโปสเตอร์ที่มีข้อความกระตุ้นจิตสำนึกให้รักชุมชน การใช้เครื่องขยายเสียงช่วยในการแจ้งข่าวแก่ชาวชุมชนเพื่อให้ได้ยินกันอย่างทั่วถึง

“ยิ่งช่วงที่อยู่ในภาวะวิกฤต มีเรื่องราวบ่อย ๆ จะมีการจัดประชุมบ่อยครั้ง หากไม่มีภาวะวิกฤตการประชุมจะเริ่มน้อยลง ตอนแรกการประชุมยังไม่มีการจัดบันทึกอะไรทั้งสิ้น ต่อมาคุณอุ้มร จะขยันจดบันทึกเอาไว้ เวลาเราตามเรื่องจะได้ตามกันง่าย ช่วงที่มีปัญหาจะจัดประชุมบ่อย เดือนละครั้งที่หมู่บ้าน จะมามากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่จังหวะเวลา ซึ่งเราเริ่มรู้ว่าถ้าจะประชุม ต้องดูภาวะวิสัยหลายอย่าง เช่น อย่าประชุมใกล้เวลากินข้าว ทำอาหารภายในครอบครัว เวลาที่มีหนังไทยหรือละครดัง ๆ เวลาที่มีมวยหรือแข่งกีฬา ต้องเช็คให้แน่...วันอาทิตย์ สะดวกหลายอย่างคือ ทุกคนอยู่บ้าน เรียกประชุมและรวมกันง่าย ...” (สาโรจน์ เผือกสำลี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

12 พฤศจิกายน 2534 เจ้าหน้าที่การทางพิเศษแห่งประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ตำรวจพยายามยกกำลังบุกชุมชนบ้านครัว แต่ไม่สำเร็จ (สยามโพสต์ ฉบับวันที่ 28 พฤษภาคม 2540, หน้า 3)

“ตอนที่ปะทะกับตำรวจ มีกระป๋อง กะละมังขว้างตำรวจกัน ต่อมาเขาใช้หน่วยคอมมานโด เข้ามาได้ โดยมาเข้าทางสะพานหัวช้าง ตำรวจจะดับพันโทมาตั้งแขนป่า เจ็บปวดมาก เวลาจะตะลุมบอน เราจะไม่เอ่ยชื่อกัน เราวางแผนแล้วก็ลุยเลย เคยมีเหมือนกันเข้ามาทางบ้านสาโรจน์ คนในชุมชนเล่นงานเลย แต่ทางเราจะไม่ทำรุนแรงกับเขา ทางเรามีทางเข้าออกหลายซอย พวกเรา

เลยตั้งหีบศพปิดทางเข้าออกเลย พวกกรรมการคิดกันขึ้นเราช่วยกันคิดช่วยกันทำ ถึงมาทางเรือ เราก็อู้ เราเตรียมก้อนหินไว้ห่มลงไปเลย ทางสถานีจนถึงลูกถึงคน” (สมใจ เนื่องนิยม – สัมภาษณ์ วันที่ 31 มกราคม 2544)

จากปี พ.ศ. 2531 – 2534 เดิมคณะทำงานเฉพาะกิจมีสมาชิกกว่า 70 คน หลังจากวันที่ มีการปะทะกับการทางพิเศษแห่งประเทศไทยและเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2534 เหลือกลุ่มบุคคลที่ยังคงยืนหยัดต่อสู้เพียง 7 คน

“เวลา 3 ปี จุดนั้นเริ่มสกัดคน แรก ๆ กรรมการมี 50-60 คน จนเวลาผ่านไปผมเลยได้ พิสูจน์ว่า ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน มีการสกรีนออกมาจนเหลือคนที่สู้ด้วยกันจริง ๆ” (สถานี เพื่อกล้าดี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

“ผมเข้าใจเองนะ คณะทำงานทำแล้วก็คงเสร็จไป คนในชุมชนเขาก็คงคิด แต่ที่นี้มันนาน ปีแล้วปีเล่า มันก็ยังไม่จบสักที บางคนก็แต่งงานไป ย้ายออกไปอยู่ข้างนอก คือมันเข้ากับสภาพจิตใจที่ว่า ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน ระหว่างนั้นก็มีการอิจฉากัน ทะเลาะกัน มนุษย์เนะ ก็ธรรมดา ปี 2531-2534 ก็เลยวางเฉยกันไป แล้วพอมีเรื่องปะทะเมื่อ 12 พ.ย.34 ทางบ้านครัวได้ เราก็อเริ่มประชุมกันว่า คงต้องรวมกันใหม่” (อุ้มร ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

แกนนำชุมชนที่เหลือ 7 คน เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์และ กิจกรรมทางการสื่อสารเพื่อพิทักษ์รักษาพื้นที่ของชุมชนบ้านครัวไว้ได้ ซึ่งประกอบด้วย

คุณสถานี	เพื่อกล้าดี	ประธานชุมชนบ้านครัวตะวันตก
คุณสัมฤทธิ์	ลีชันธกบุตร	ประธานชุมชนบ้านครัวเหนือ
คุณสมหมาย	อัครวุฒิชัย	อดีตประธานชุมชนบ้านครัวใต้
คุณอุ้มร	ดำริห์เลิศ	แกนนำชุมชนบ้านครัวตะวันตก
คุณพิษณุ	จาวีพันธ์	รองประธานชุมชนบ้านครัวเหนือ
คุณปรเมศร์	ภูโต	คณะทำงาน
คุณสมศิริ	รอบรู้	เลขานุการชุมชนบ้านครัวเหนือ

แกนนำชุมชนทั้ง 7 คน ได้รวมตัวกันเพื่อทำงานให้กับชุมชนบ้านครัว และได้มีการเรียกชื่อ คณะทำงานของตนเองว่า “กลุ่ม G7” ซึ่งหมายถึง ชุมชนชาติอุตสาหกรรม เป็นการเลียนแบบชื่อ ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม และใช้เป็นชื่อเรียกเฉพาะสำหรับแกนนำชุมชนทั้ง 7 คน

เลยตั้งหีบศพปิดทางเข้าออกเลย พวกกรรมการคิดกันขึ้นเราช่วยกันคิดช่วยกันทำ ถึงมาทางเรือ เราก็อู้ เราเตรียมก้อนหินไว้ทุ้มลงไปเลย ทางสาโรจน์นี่ถึงลูกถึงคน” (สมใจ เนื่องนิยม – สัมภาษณ์ วันที่ 31 มกราคม 2544)

จากปี พ.ศ. 2531 – 2534 เดิมคณะทำงานเฉพาะกิจมีสมาชิกกว่า 70 คน หลังจากวันที่ มีการปะทะกับการทางพิเศษแห่งประเทศไทยและเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2534 เหลือกลุ่มบุคคลที่ยังคงยืนหยัดต่อสู้เพียง 7 คน

“เวลา 3 ปี จุดนั้นเริ่มสกัดคน แรก ๆ กรรมการมี 50-60 คน จนเวลาผ่านไปผมเลยได้ พิสูจน์ว่า ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน มีการสกรีนออกมาจนเหลือคนที่สู้ด้วยกันจริง ๆ” (สาโรจน์ เผือกสำลี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

“ผมเข้าใจเองนะ คณะทำงานทำแล้วก็คงเสร็จไป คนในชุมชนเขาก็คงคิด แต่ที่นี้มันนาน ปีแล้วปีเล่า มันก็ยังไม่จบสักที บางคนก็แต่งงานไป ย้ายออกไปอยู่ข้างนอก คือมันเข้ากับสภาพ ชีวิตที่ว่า ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน ระหว่างนั้นก็มีการอิจฉากัน ทะเลาะกัน มนุษย์นะ ก็ธรรมดา ปี 2531-2534 ก็เลยวางเฉยกันไป แล้วพอมีเรื่องปะทะเมื่อ 12 พ.ย.34 ทางบ้านครัวได้ เราก็เริ่มประชุมกันว่า คงต้องรวมกันใหม่” (อุ้มร ดารีห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

แกนนำชุมชนที่เหลือ 7 คน เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการวางแผนกลยุทธ์และ กิจกรรมทางการสื่อสารเพื่อพิทักษ์รักษาพื้นที่ของชุมชนบ้านครัวไว้ได้ ซึ่งประกอบด้วย

คุณสาโรจน์	เผือกสำลี	ประธานชุมชนบ้านครัวตะวันตก
คุณสัมฤทธิ์	ลีชันธกบุตร	ประธานชุมชนบ้านครัวเหนือ
คุณสมหมาย	อัศววุฒิชัย	อดีตประธานชุมชนบ้านครัวใต้
คุณอุ้มร	ดารีห์เลิศ	แกนนำชุมชนบ้านครัวตะวันตก
คุณพิชณู	จารีพันธ์	รองประธานชุมชนบ้านครัวเหนือ
คุณปรเมศฐ์	ภูโต	คณะทำงาน
คุณสมศิริ	รอบรู้	เลขานุการชุมชนบ้านครัวเหนือ

แกนนำชุมชนทั้ง 7 คน ได้รวมตัวกันเพื่อทำงานให้กับชุมชนบ้านครัว และได้มีการเรียกชื่อ คณะทำงานของตนเองว่า “กลุ่ม G7” ซึ่งหมายถึง ชุมชนชาติอุตสาหกรรม เป็นการเลียนแบบชื่อ ของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม และใช้เป็นชื่อเรียกเฉพาะสำหรับแกนนำชุมชนทั้ง 7 คน

“กลุ่ม G7 เราเลือกคนที่มีความเสียสละให้ชุมชน เป็นคนที่รู้ปัญหา คือคนเก่าเราจี๋ถาม เรียงบุคคล จี้ไปจี้มาก็เหลือ 7 คน มีผู้หญิง “ต้อย” มาคนหนึ่ง เราอยากคัดคนที่เป็นหลักแหล่ง มีเงินเดือนพอประมาณ เพราะคนที่มาทำงานอย่างนี้ต้องเป็นบุคคลที่เสียสละ เราจะดูว่า ฐานะทาง เศรษฐกิจเขาควรจะได้ เลยรวบรวมกันได้ 7 คน จึงมาเป็น G7 เลียนแบบกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม” (อุ้มวีร์ ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

“เวลา 3 ปี มันสกัดคน บางคนก็เบื่อกับมาหากินดึกกว่า ปล่อยให้มันทำไป แต่ว่าสิ่งอะไรให้ ทำก็ทำนะ จริง ๆ มันก็ไม่ค่อยถูกต้อง แต่หลัก ๆ คือเรามีการประชุมในหลายระดับจนมาเป็นคณะ ทำงานเฉพาะกิจ จนมาใช้ภาษาเลียนแบบฝรั่งคือ G7 แปลว่า ชุมชนชาติอุตสาหกรรม และก็มี รัชช. คือ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน” (สาโรจน์ เผือกกล้าลี – สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

3.1.2 กลยุทธ์การประสานกลุ่มแกนนำ

จากการสังเกตพฤติกรรมของแกนนำกลุ่ม G7 ในด้านอากัปกริยา สีหน้า อารมณ์ ความรู้สึก และอหิยาศัย รวมถึงการบอกเล่าของชาวชุมชนที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า แกนนำกลุ่ม G7 ใช้การประชุมเป็นเครื่องมือในการประสานบุคลิกลักษณะของแต่ละคน กลายเป็น ข้อดีในการแบ่งงานตามความถนัดและความสามารถโดยมีหลักสำคัญคือ “ประสานจุดเด่นของแต่ละคนเข้าด้วยกันและปิดจุดด้อย” ซึ่งการจัดหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวส่งผลดีต่อการดำเนินกิจกรรม และการประสานงานกับบุคคลภายนอกอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ดังนี้

ชื่อ	บุคลิกลักษณะ / อุปนิสัย	หน้าที่ในกลุ่ม G7
คุณสาโรจน์	มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกสูง มีความสามารถในการพูด การถ่ายภาพ ชอบทำกิจกรรม มีกลุ่มเพื่อนในแวดวง สื่อสารมวลชน กล่าวคิดกล้าทำ ยึดหยุ่นสูง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง	ติดต่อประสานกับบุคคล ภายในและภายนอกชุมชน ปรากฏตัวกับสื่อมวลชนเวลา ให้ข่าว นำปราชัย วางแผน กิจกรรม
คุณอุ้มวีร์	เคร่งครัดในจริยวัตรทางศาสนาอิสลาม พูดจริงทำจริง มีความกล้าหาญ ชอบบันทึก รักการอ่าน (ประวัติศาสตร์) มีความสามารถ ในการเขียน มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง เป็นนักพิสูจน์ความจริง รักความยุติธรรม	รับผิดชอบงานด้านข้อมูล ด้านวิชาการ ร่างโต้ตอบ หนังสือ ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ข้อมูลกับคนในชุมชน สื่อมวลชน และบุคคลภาย นอก วางแผนกิจกรรมต่าง ๆ

คุณสัมฤทธิ์	มีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในชุมชนและคนนอกสูง เข้าใจระบบงานราชการ มีความยืดหยุ่นสูง มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสาน	⇒	ติดต่อประสานกับคนในชุมชนและบุคคลภายนอก ปรึกษา สนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ วางแผนกิจกรรม
คุณสมหมาย	เป็นบุคคลกว้างขวาง เข้าใจในกฎระเบียบของหน่วยงานราชการ	⇒	สนับสนุนงานด้านข้อมูล ประสานงาน วางแผน
คุณพิเชณ	อดีตสื่อมวลชน มีทักษะในงานข่าว กว้างขวางในสายงานสื่อสารมวลชน	⇒	สนับสนุนข้อมูลจากแหล่งข้อมูลภายนอก วางแผน
คุณปรเมศร์	เป็นนักวางแผนงานประชาสัมพันธ์ มีความสามารถในการพูดโน้มน้าวใจ	⇒	ปรึกษา วางแผนกิจกรรม การชี้แจงต่าง ๆ งานข่าว ประสานงานกับสื่อมวลชน
คุณสมศิริ	กล้าคิดกล้าทำ มีความสามารถในการพูด มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง	⇒	ปรึกษา ปรากฏตัวต่อ สื่อมวลชน วางแผนงาน

การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในแกนนำกลุ่ม G7 ในลักษณะนี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการปัญหาภายในชุมชนกรณีทางด่วนประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยพบว่า การแบ่งหน้าที่ของแกนนำกลุ่ม G7 นอกจากเป็นการแบ่งงานให้ตรงตามบุคลิกลักษณะและอุปนิสัยซึ่งจะทำให้แต่ละคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ลักษณะของแกนนำและหน้าที่การงานของแต่ละคน ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการติดต่อประสานกับคนในชุมชนและบุคคลภายนอกอีกด้วย

“ประชุมแรก ๆ เลย การประชุมค่อนข้างจะปิดลับ เพราะการทางฯ เริ่มลงพื้นที่ มาในรูปแบบของการส่งมาเป็นนักศึกษา เซลล์ชายของ คนมาเข้าบ้าน อย่างไคเร็คเซลล์ชายของแต่มาสอบถามรายละเอียดเรื่องจะถูกรื้อบ้าน เข้ามาถามว่าบ้านมีคนอยู่ที่คน เราก็กไล่ออกไป..ตอนนั้นประชุมกันครั้งแรกที่บ้านคุณสาโรจน์ นอกชานรับลม มีกัน 7 คนคือ คนที่สู้จริง มีเวลาให้ แต่ทุกคนมีงานทำหมด จึงต้องเป็นคนที่เสียสละ โดยหลักแล้ว ผมเองเป็นคนที่พูดไม่เก่ง สาโรจน์ ปรเมศร์ สัมฤทธิ์ สมศิริ จะปลุกมือปลุกมวลชน ในขณะทำงานเราแบ่งงานกันตามถนัด คำว่าประชุมอย่าเรียกเลย ใช้คำว่าปรึกษากันดีกว่า ไม่มีประธาน แต่องค์กรนอกเราต้องมี formal เรามักจะประชุมกันในวันเสาร์กลางคืนที่บ้านคุณสาโรจน์ ร่วม ๆ ปี ซึ่ง G7 จะมาร่วมปรึกษาหารือกันครบทุกคนทุกครั้งที่ประชุม แต่พอมีสติดยาเมื่อยะสร้างห้องประชุมแล้ว ก็ใช้ที่นั่นเป็นที่ประชุม” (อุ่มริ์ ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

3.1.3 กลยุทธ์การจัดการภายในชุมชน

ธันวาคม ปี 2535 ช่วงเวลาดังกล่าวมีกระแสข่าวเกี่ยวกับการเผาไล่ที่เพื่อเวนคืนที่ดินบ่อยครั้งจากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์ กลุ่ม G7 และคณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 แห่ง จึงได้มีการประชุมร่วมกันเกี่ยวกับการป้องกันการลงสำรวจพื้นที่ของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย การป้องกันบุคคลภายนอกเข้ามาในบริเวณชุมชนเนื่องจากอาจก่อให้เกิดอันตรายและความไม่สงบภายในชุมชนขึ้นได้ จากความเห็นที่ประชุมครั้งนั้นจึงจัดให้มีกลุ่ม รสช. หรือ กลุ่มรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน (เป็นชื่อที่เรียกเลียนแบบ ชื่อคณะกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติในสมัยนั้น) โดยจัดระบบเวรยามทุกจุดทางเข้าออกทั้ง 3 ชุมชน เพื่อดูแลความปลอดภัยภายในชุมชน

“เคยมีชนิดที่มาจากคราบน้ำกึกขามาขอเช่าห้องอยู่ บอกว่ามาจากต่างจังหวัด มีกระเป๋าเสื้อผ้ามาด้วยใบหนึ่ง เราตรวจหมดเลย คุณเชื่อไหมในนั้นมีมุ้งที่ชุ่มน้ำมันกัดใส่ถุงพลาสติกมาอีกชั้นหนึ่ง พอเรารู้นะ เราจัดการสอบสวนเลย ก็เลยรู้ว่าเขาจ้างให้มาทำกับเรา” (ชาวชุมชน - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

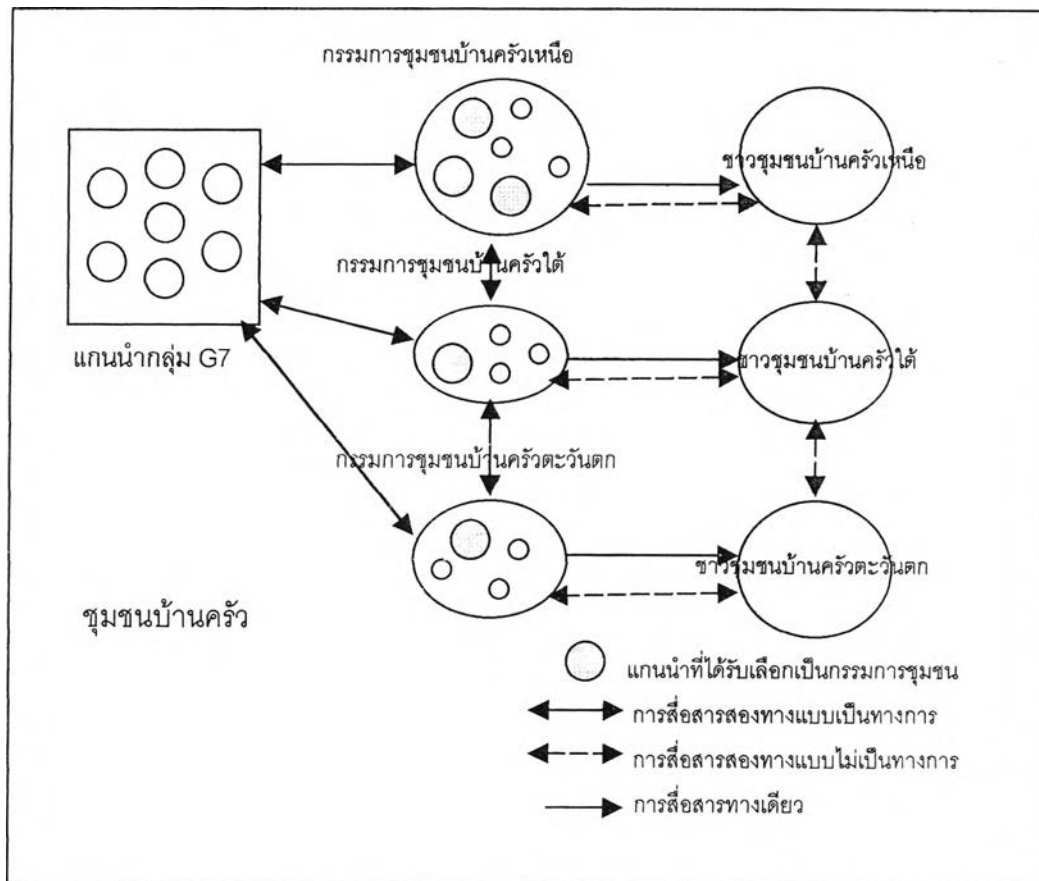
3.1.4 การสื่อสารระหว่างกลุ่มแกนนำ G7

การติดต่อสื่อสารของกลุ่มแกนนำ G7 มีลักษณะเป็นการสื่อสารสองทางแบบเป็นทางการ โดยใช้รูปแบบการประชุมเป็นกระบวนการทำงานในการระดมความคิดเพื่อวางแผนกิจกรรมการทางการสื่อสารเพื่อรักษาพื้นที่ของชุมชนบ้านครัวในการสื่อสารเพื่อนัดประชุมในระดับกลุ่มแกนนำใช้วิทยุสื่อสาร วิทยุติดตามตัว และโทรศัพท์มือถือ เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ในการติดต่อและส่งข่าวถึงกันมากที่สุด

3.1.5 กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารอย่างรวดเร็วภายในชุมชน

การกระจายข้อมูลข่าวสารภายในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ชาวชุมชนบ้านครัวรับทราบข้อมูลข่าวสารของแกนนำชุมชนซึ่งได้มีการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรักษาพื้นที่ของชุมชน ซึ่งเป็นการรวมคนในชุมชนให้มีความคิด ความเข้าใจ และมีเป้าหมายตรงกัน เพื่อให้กิจกรรมที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนประสบความสำเร็จ ในช่วงปี 2536 กรรมการ

ชุมชนบ้านครัวชุดเดิมบางคนหมดวาระลง แกนนำกลุ่ม G7 จำนวน 5 คน จึงลงสมัครเลือกตั้ง และได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมการชุมชนทั้ง 5 คน ดังนั้นในการติดต่อสื่อสารเพื่อกระจายข้อมูลสู่ ชาวชุมชนจึงเป็นไปตามขั้นตอน ดังแสดงในแบบจำลองที่ 4

แบบจำลองที่ 4 กลยุทธ์การกระจายข่าวสารภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว

จากแบบจำลองที่ 4 เป็นกลยุทธ์การกระจายข่าวสารภายในชุมชนที่แกนนำใช้ในการแพร่ข่าวสารไปยังชาวชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชุมของกลุ่ม G7 จากนั้นจะเรียกประชุมคณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ซึ่งในคณะกรรมการชุมชนจะมีสมาชิกของแกนนำอยู่ในตำแหน่ง กรรมการชุมชนด้วยทำให้ข้อมูลข่าวสารส่งไปได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ เมื่อทำความเข้าใจในระดับคณะกรรมการชุมชนแล้ว คณะกรรมการชุมชนของแต่ละชุมชนจะไปแพร่กระจายข่าวสารแก่ชาวชุมชนต่อไปโดยเป็นการสื่อสารทางเดียวที่ใช้สื่อบุคคล (กรรมการชุมชน) หอกระจายข่าว แผ่นปัด เป็นต้น นอกจากนี้จะเห็นว่าชาวชุมชนเองมีการสื่อสารกลับไปยังกรรมการชุมชนในลักษณะที่เป็นการสื่อสารสองทางแบบไม่เป็นทางการคือการพูดคุยในประเด็นของข่าวคราวที่ได้รับรู้จากภายนอกชุมชน ซึ่งกรรมการชุมชนจะนำข้อมูลที่ได้ไปประชุมกับแกนนำกลุ่ม G7 ต่อไป

3.1.6 กลยุทธ์การใช้สื่อเฉพาะกิจภายในชุมชน

แกนนำกลุ่ม G7 ใช้สื่อเฉพาะกิจเพื่อทำความเข้าใจกับชาวชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการปลูกจิตสำนึก สร้างอารมณ์ร่วม ดึงความรู้สึกและความร่วมมือของชาวชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งทำให้ชาวชุมชนเกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน สื่อเฉพาะกิจที่แกนนำคิดและทำขึ้น ได้แก่ แผ่นปลิว ป้ายผ้า

“พวกใบปลิว ประกาศต่าง ๆ ที่เขียนไว้ในช่วงนั้นมันกลายเป็นประวัติศาสตร์ไปแล้ว มันมีสาระ สื่อต่าง ๆ ที่เราทำออกมา เราต้องการให้ชาวบ้านได้รู้ข้อมูลสำคัญที่เป็นจริง และตามเราทัน G7 เราทำงานเหมือนหัวรถจักรเป็นตัวพาเวอร์ ลูกบ้านเหมือนรถไฟ พอลูกบ้านที่เขาอ่านแล้วเขาจะเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีขึ้น จริง ๆ แล้วสื่อที่ทำขึ้นมันมีบทบาทสำคัญอย่างมาก มันเก็บความได้หมด และทำให้เขามีอารมณ์ร่วมกับเรา” (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

การสร้างเนื้อหาของสื่อจากแนวคิดทางศาสนาอิสลาม เพื่อกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกภายในชุมชนให้ร่วมต่อสู้

“ข้อความต่าง ๆ เราคิดขึ้นมาจาก Ideology ทางศาสนาอิสลาม ที่สอนว่ามุสลิมต้องอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน ข้อความในเอกสารส่วนหนึ่งจะขยายความได้ เขากลับไปอ่านอีกครั้งเขาก็จะเข้าใจจะฝังใจส่วนใหญ่ใช้ภาษาที่ถ่ายทอดออกมาจากคัมภีร์ แล้วประดิษฐ์ถ้อยคำอีกครั้ง” (อุ้มร ดำริห์เลิศ, สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

การสร้างเนื้อหาของสื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน

“ช่วงที่มีการเลือกตั้งวันที่ 6 มกราคม เราก็ทำแผ่นปลิวและป้ายผ้าที่ติดอยู่บนสะพาน เราคิดและก็ทำขึ้นเพื่อเตือนสติคนในชุมชน มันเป็นการกระตุ้นคนในชุมชนว่าอย่าลืมเหตุการณ์ที่เรา ร่วมกันต่อสู้มาในช่วงนั้น เวลาเลือกผู้แทนราษฎรที่จะเป็นตัวแทนให้เราจะต้องคิดหลาย ๆ ด้าน เหมือนเป็นการย้ำให้คนในชุมชนได้คิดและใช้วิจารณญาณในการเลือกผู้แทน” (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

เนื้อหาของสื่อ ใช้ภาษาที่ง่าย กระชับ เข้าใจได้ทันที

“เวลาเราทำแผ่นปลิวสมมติว่าคราวนี้เป็นเรื่องนี้ ต่อไปเราต้องคิดแล้วว่าจะเอาประเด็นมาเขียนให้ชาวบ้านได้รู้ บางทีเรื่องนี้เขียนแบบนี้แล้ว พออันใหม่เราจะเขียนคนละแบบกัน วิธีการเขียนนั้นเราจะทำตัวเป็นราชบัณฑิตเลย เราจะใช้ภาษาที่ถ่ายทอดมาจากคัมภีร์ฯ ทุกคนอ่านแล้วเข้าใจได้ทันที แต่ก็ไม่ใช้ภาษาตัวใช้ศัพท์ที่ง่าย กระชับ ให้ความหมายให้เต็ม ยกตัวอย่าง โบปลิวทุกอัน เวลาเขียนเป็นราชบัณฑิต เราต้องเป็นผู้รู้จริง พอเรากรองงานต้อง ป.4 เลย คือถ้าเป็นคนนอกอ่านแล้ว จะต้องเข้าใจทันที” (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

เมื่อมีการประชุมในแต่ละครั้ง สื่อต่าง ๆ เช่น โบปลิว ป้ายผ้า จะถูกติดทั่วชุมชนบ้านครัวทั้ง 3 แห่ง เวลาที่มีการประชุมใหญ่คณะทำงานกลุ่ม G7 และกรรมการชุมชนบ้านครัวจะช่วยกันแจกโบปลิวให้แก่ชาวชุมชนทุกคน

“วิธีการคือ เราจะแจกโบปลิวต่าง ๆ เวลาประชุมใหญ่ ชาวชุมชนมาประชุมเต็มมีสยิดเลย แต่ก่อนมาเต็ม เต็มวี่เบาบางลง เพราะสามัญสำนึกคนบางคนคิดว่าเราไม่โดนแล้ว ก็ไม่สนใจ เราจะมีเด็กรุ่น ๆ ที่พอจะวานได้ เราก็ให้ช่วยแจกกระจายข่าวกันในวันประชุม ในเอกสารข้อความส่วนหนึ่งจะขยายความ แล้วคนที่เก็บเอกสารพอเขาฟังเราแล้ว กลับไปอ่านอีกที่ เขาจะเข้าใจขึ้น เขาจะฟังใจ” (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

ในการเดินขบวนแต่ละครั้ง ป้ายผ้า เป็นอีกสื่อหนึ่งที่ใช้ระหว่างที่มีการชุมนุมและเดินขบวน

“ป้ายผ้า เวลาเราอธิบายให้นักข่าว เราจะมีไม้อันหนึ่ง และอธิบายสรุปย่อให้นักข่าวข้อความในนั้นต้องสั้น กระชับ เต็มวี่นั้น การอธิบายด้วยภาพคุณก็รู้ว่ามันชัดเจน มันสามารถ insert ได้ภายในเวลา 2 นาทีก็สามารถเข้าใจแล้ว แล้วนักข่าวเขาก็นำไปเขียน เนื้อหาเกี่ยวกับคำสอนของศาสดา เราก็เขียนป้าย code คำพูดของศาสดาต่าง ๆ หลังจากเดินขบวนแล้วก็หายไปบ้าง ฉีกขาดไปบ้าง แยกกันเก็บไว้หลายบ้านซึ่งมีเกือบ 10 กว่าฝัน ที่เหลืออยู่ก็เป็นป้ายเส้นทางถ้ามีงานทุกครั้งจะเอาไปจัดนิทรรศการ” (อุ้มร ดำริห์เลิศ - สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

หลังจากที่ชาวชุมชนได้รับข่าวสารจากสื่อที่ผลิตขึ้นในชุมชนแล้ว ชาวชุมชนได้มีข้อคิดเห็นผ่านไปยังแกนนำชุมชนด้วย

“มีบางคนเขารับรู้เรื่องราวจากสิ่งที่เราทำ แล้วเขามีเสนอความคิดเห็นมา เราก็รับฟังและเชื่อเขา ระยะเวลาหลัง ๆ เวลาประชุม เราจะถามว่าใครมีคำถามอะไรไหม อย่างบ้านำรุงก็จะบอกว่าไม่มี ดีแล้วที่ทำ คือเท่าที่เราประเมินจากชาวบ้าน เขายอมรับและเชื่อฟัง บางกลุ่มก็จะบอกว่ามีอะไรก็ให้บอก หลังจากประชุมแล้วกลุ่มคนที่ตามเรื่องเราอยู่จะมาคุยร่วมชั่วโมงกว่าลานประชุมจะว่าง เพราะผมเองด้วยสัจจะไม่เคยคิดว่าจะต้องมาเยี่ยมมาทำแบบนี้ (อุ่มรี ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2544)

3.2 การสื่อสารภายนอกชุมชน

3.2.1 กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชนเผยแพร่ข่าวสารของชุมชนให้เป็นประเด็นข่าวในระดับประเทศ

วิธีการทำให้ข่าวของชุมชนบ้านครัวได้รับการเผยแพร่ในสื่อมวลชนทุกประเภท การทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจเรื่องราวของชุมชนบ้านครัว การทำให้เป็นประเด็นข่าวในระดับประเทศ มีกลยุทธ์ที่น่าสนใจคือ

กำหนดประเด็นเรื่องและการวางตัวบุคคลในการให้สัมภาษณ์

“เราคุยกันก่อน ตอนเปิดตัวเราดันคุณสาโรจน์ ดันให้ตีตีฟ้าตีตีสื่อมวลชนเลย เพราะเขาเป็นคนพูดจาเสียงดัง เป็นคนกล้า จนเขาเป็น symbolic ของเราไปแล้ว เราให้เขาสัมภาษณ์กับสื่อมวลชน เดี่ยวนี้เขาสวมหมวกหลายใบเพราะเขารู้จักผู้ใหญ่เยอะ อย่างผม ระยะเวลาหลังต้องปิดตัวเพราะเราทำงานด้านเขียนหนังสือ งานข้อมูล เราทำงานลับ เวลาสัมภาษณ์จะลีลาโรจน์ ปรมศฐ์ ต้อย เราจะแบ่งงานกันทำ” (อุ่มรี ดำริห์เลิศ – สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

สร้างประเด็นข่าวที่แปลกและน่าสนใจ

“จากประสบการณ์การทำงานทำให้รู้ว่า “แก๊ก” ของสื่อมวลชนอยู่จุดไหน อย่างการยื่นหนังสือถ้าไปทางรถหรือเดินไปมันก็ธรรมดา แต่เราเดินทางไปทำเนียบโดยเรือมันแปลก พอตีเรามีเรือดับเพลิงอยู่เราก็ใช้เดินทางและส่งเสบียงไปด้วย อีกอย่างหนึ่งเราใช้ character ของบ้านครัว ตรงที่ทางประวัติศาสตร์บรรพชนของเราเป็นทหารกองอาสาจาม เคยร่วมรบในสงครามเก้าทัพ เรา

มีบรรพบุรุษที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพระยาคุณแลกงทัพเรืออยู่หลายแห่ง จุดนี้ก็เลยประจวบเหมาะพอดี อีกอย่างหนึ่งชาวบ้านครัว เป็นชาวแปลก สื่อต่างประเทศชอบเล่น ซึ่งมันเป็นข่าวคล้าย ๆ กับชนกลุ่มน้อยที่เคลื่อนไหวโดยมีศาสนาเป็นตัวยึด แล้วบ้านครัวมันเกิดประเด็นขึ้นใหม่ที่น่าไปสู่การประท้วงจนเป็น public hearing จนปัจจุบันนี้ประเด็นบ้านครัวมาเป็นอันดับหนึ่ง ถูกยอมรับขึ้นมาเอง (สาโรจน์ เผือกสำลี, สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

รู้ช่วงเวลาที่ต้องการให้เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์

“ถ้าต้องการให้เป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ ก็ประชุมกันวันอาทิตย์ เพราะวันอาทิตย์ไม่มีข่าวหน้าหนึ่ง ไม่มีข่าวชิง นักข่าวจะไม่ค่อยมีข่าว ซึ่งมันต้องลงตีพิมพ์วันจันทร์ เพราะคนอ่านหนังสือพิมพ์วันจันทร์กันเยอะ จนเดี๋ยวนี้องค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มรู้วิธีที่บ้านครัวใช้มานานแล้ว” (สาโรจน์ เผือกสำลี, สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

ใช้ความเป็นสื่อมวลชนเก่า

“อย่างพิชญ เราให้เขาลอยลำไป เพื่อให้เขาไปเก็บข้อมูล เภทราบเรื่องต่าง ๆ จากเขามาก เพราะเราให้บทบาทเขาเป็นนักข่าว เวลาเราประชุมก็ประชุมไป พอรวมกันเขาก็จะมาเล่าให้เราฟัง การส่งข่าวให้สื่อมวลชน นอกจากสาโรจน์แล้ว ปรมศฐก็ช่วยได้เยอะมากเพราะเขาเคยอยู่หนังสือพิมพ์ดอกเบี๋ยธุรกิจ แนวหน้า ถ้าเขาบอกเพื่อนนักข่าวให้มาทำข่าวเดี๋ยวดียวก็มากันเต็ม” (อุ้มร ดาร์ห์เล็ค - สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2544)

ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวและดึงความช่วยเหลือจากเพื่อนสื่อมวลชน

ผมเชื่อว่าบางครั้งได้จากแก๊ก คือผมมีเพื่อนชมรมนักข่าวสายบันเทิง ช่างภาพ อย่างข่าวเมื่อสมโภชกรุง 200 ปี มีการยึดหน้าข่าว เราทำกันเอง มันเป็นเรื่องเอง จนสังคมยอมรับว่าเรื่องบ้านครัวมันเป็นประเด็นของชุมชน เขาเลยออกมาทำ บก.บ้าง นักข่าวบ้าง ซึ่งยุคก่อนการไต่สวน ข่าวจะติดกันในหน้าหนังสือพิมพ์ รัฐเขามีสื่อ เล่นสื่อได้ เขาเชิญมาแถลงข่าว แต่ผมไม่เคยเชิญนะ มีแต่เขาจะถามว่า พี่มีอะไรให้บอกนะ พอบอก เขาก็มาสัมภาษณ์เป็นเรื่องเป็นราว” บางทีวันหนึ่งต้องวิ่ง 3 โรงพิมพ์ เราส่งข่าวเองถ้าไปส่งเฉย ๆ เขาไม่ลงให้หรอก เราต้องรู้จักกับเขา เขาถึงจะลงให้ มันเป็นเรื่องธรรมดา เราก็อาศัยนักข่าวรุ่นแรก ๆ ตั้งแต่สิบกว่าปีที่แล้ว ที่เป็นเพื่อนในสายช่างภาพ (สาโรจน์ เผือกสำลี - สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

ใช้หลักฐานข้อมูลและความพร้อมในทุกด้านเพื่อตอบโต้ฝ่ายตรงข้าม

25 พฤษภาคม 2540 การทางพิเศษแห่งประเทศไทยชี้แจงทางด่วน C/D ROAD คร่อมคลองมหานาค ณ มัสยิดยามีอูดียะห์ ต่อนักข่าวชุมชนบ้านครัว สื่อมวลชน และพยานอันประกอบด้วยบุคคลสำคัญ ๆ ทางการปกครอง แกนนำกลุ่ม G7 มีการเตรียมประเด็นในการซักถามการทางพิเศษแห่งประเทศไทย มีการวางแผนเตรียมการข้อมูลเอกสารที่ใช้โต้ตอบซึ่งเอกสารบางอย่างเป็นเอกสารสำคัญซึ่งได้มาเนื่องจากมีกลุ่มบุคคลภายนอกให้การช่วยเหลือ การประสานกับสื่อมวลชนให้มาทำข่าวในวันที่มีการชี้แจง การจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคณะกรรมการชุมชนเพื่อคุมสถานการณ์และชาวชุมชนให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย

3.2.2 การสร้างพันธมิตรภายนอก

อาศัยนักวิชาการและนักเขียน

“เพราะผมไม่ใช่นักเขียน ก็อาศัยคนนอกอย่างอาจารย์ขวัญดวง คลุกคลีกับผมมาตั้งแต่สมัยทางด่วนคร่อมคลองประปา หมอพิเชษฐ นาดเลขา ก็ช่วยเขียนลงในสยามรัฐ”
(สาโรจน์ เผือกสำลี – สัมภาษณ์ วันที่ 23 มกราคม 2544)

การหาแนวร่วมจากบุคคลภายนอก

แกนนำกลุ่ม G7 มีการพบปะ เยี่ยมเยียน ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับแนวร่วมชุมชนต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาเดียวกัน เช่น ชุมชนหัวช้าง ชุมชนวัดปทุมวนาราม หรือกลุ่มสมัชชาคนจน นอกจากแนวร่วมระดับชุมชนแล้ว แกนนำกลุ่ม G7 ยังมีแนวร่วมซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการจำนวนมาก โดยการเข้าร่วมเป็นผู้วิจัยในโครงการต่าง ๆ ระดับชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ให้กับแกนนำชุมชนในการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบ้านครัวต่อไป

จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์ในการสื่อสารของแกนนำชุมชนในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสารกับคนในชุมชนเพื่อรวมคนในชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กลยุทธ์ในการกระจายข่าวสารอย่างรวดเร็วภายในชุมชน โดยให้กรรมการชุมชนเพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข่าวสาร ซึ่งในคณะกรรมการชุมชนทั้ง 3 ชุมชน

ประกอบด้วยแกนนำกลุ่ม G7 ทำให้ข่าวสารที่ส่งไปนั้นถูกควบคุมให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการควบคุมข่าวสารจากภายนอกที่อาจเข้ามาในชุมชน ซึ่งอาจทำให้ชาวชุมชนเกิดความสับสนได้ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อที่ผลิตขึ้นในชุมชนโดยนำหลักคำสอนทางศาสนาอิสลาม ซึ่งชาวมุสลิมชุมชนบ้านคร้ว มีความเชื่อถือและศรัทธาอย่างเคร่งครัดมาใช้ในการสร้างเนื้อหาข่าวสารที่สามารถกระตุ้นจิตใจคนในชุมชนได้อีกทางหนึ่ง นอกจากการสื่อสารภายในชุมชนแล้ว แกนนำชุมชนยังมีการวางแผนที่จะสื่อสารกับบุคคลภายนอก ซึ่งนอกจากเป็นการกระจายข่าวสารแล้วยังเป็นการสร้างแนวร่วมและผู้สนับสนุนชุมชนเพิ่มมากขึ้น ประเด็นสำคัญคือ การใช้สื่อมวลชนเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารแก่สาธารณชนทั่วประเทศ การสร้างประเด็นข่าวให้มีความน่าสนใจ ซึ่งนับว่าเป็นการโชคดีที่แกนนำชุมชนบ้านคร้วนอกจากเป็นสื่อมวลชนเก่าและทำงานในสายงานสื่อสารมวลชนมาก่อนแล้ว ยังมีเพื่อนและกลุ่มบุคคลที่เป็นสื่อมวลชนให้การสนับสนุนซึ่งเป็นการทำให้ประเด็นของชุมชนบ้านคร้ว ได้รับการเผยแพร่ในสื่อทุกสื่ออีกด้วย อีกทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากนักวิชาการที่ให้ความรู้และให้คำปรึกษาในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อันเป็นการสร้างแนวร่วมและพันธมิตรที่หลากหลายให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งกลยุทธ์ที่กล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้ชุมชนบ้านคร้วสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนกรณีการก่อสร้างทางด่วน ตลอดจนนำมาสู่ความร่วมมือและการพัฒนาชุมชนบ้านคร้วให้มีความเข้มแข็งต่อไป